VERICA TRSTENJAK
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2008. december 18. [1]

Tartalomjegyzék

I – Jogi háttér . . . . . I - 3723

A – A közösségi jog . . . . . I - 3723

B – A nemzeti jog . . . . . I - 3724

II – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések . . . . I - 3727

A – A tényállás . . . . . I - 3727

1. Az Ausztriában érvényes könyvárrögzítő rendszer . . . . . I - 3727

2. Az alapeljárás előzményei . . . . . I - 3728

B – Az alapeljárás . . . . . I - 3728

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések . . . . . I - 3729

III – A Bíróság előtti eljárás . . . . . I - 3730

IV – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre adandó válaszok . . . . . I - 3730

A – Előzetes észrevétel . . . . . I - 3730

1. A könyvárrögzítő rendszerek közösségi jogi vetülete . . . . . I - 3730

2. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések tárgyáról . . . . . I - 3731

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről . . . . . I - 3732

1. A felek érvei . . . . . I - 3732

1 – Eredeti nyelv: német.

2. Jogi értékelés . . . . . I - 3734

a) Az értékesítés módja . . . . . I - 3735

b) A belföldön tevékenykedő összes gazdasági szereplőre kiterjedő hatály . . I - 3736

c) Az osztrák és német könyvek értékesítésének egyforma érintettsége . . . I - 3737

i) A német és az osztrák könyvek eltérő jogi bánásmódban való részesítése . . . . . I - 3737

– A kereskedelmi előnyök figyelembevétele . . . . . I - 3738

– A kiskereskedelmi szinten nyújtható 5%-os árengedmény . . . . . I - 3739

– A levont következtetések . . . . . I - 3740

ii) A német könyvek értékesítésének hátrányos befolyásolására való alkalmasság . . . . . I - 3740

– A német könyvek osztrák fogyasztói árai a német piaci viszonyokhoz igazodnak . . . . . I - 3741

– Kiegészítő szempontok . . . . . I - 3741

iii) A levont következtetések . . . . . I - 3743

d) A levont következtetések . . . . . I - 3743

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről . . . . . I - 3743

1. A felek érvei . . . . . I - 3744

2. Jogi értékelés . . . . . I - 3745

D – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésről . . . . . I - 3747

1. A felek érvei . . . . . I - 3747

2. Jogi értékelés . . . . . I - 3750

a) Versenyellenes megállapodás előírása, támogatása vagy hatásainak megerősítése . . . . . I - 3752

i) Versenyellenes megállapodás? . . . . . I - 3752

ii) Előírás, támogatás vagy a hatások megerősítése . . . . . I - 3754

– Közvetlen kapcsolat az 1993. évi Sammelreversszel? . . . . . I - 3754

– Kapcsolat a BPrBG 10. §-a szerinti átmeneti rendelkezés alapján? I - 3754

– Elegendő-e a tartalmi kapcsolat? . . . . . I - 3755

iii) A levont következtetések . . . . . I - 3757

b) A gazdaságot érintő döntésekért való felelősség magán gazdasági szereplőkre történő átruházása . . . . . I - 3757

i) A járulékos jelleg szükségességének hiánya . . . . . I - 3758

ii) A magán gazdasági szereplőkre történő delegálás . . . . . I - 3760

iii) A tagállamok kultúra területén gyakorolt hatáskörének figyelembevétele . . . . . I - 3762

– Tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerek . . . . . I - 3764

– Az EK-Szerződés egyéb, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezései megsértésének hiánya . . . . . I - 3764

iv) A levont következtetések . . . . . I - 3765

V – Összegzés . . . . . I - 3766

VI – Végkövetkeztetések . . . . . I - 3767

1. A jelen előzetes döntéshozatali eljárás tárgya az Oberster Gerichtshof der Republik Österreich (az Osztrák Köztársaság legfelsőbb bírósága, a továbbiakban: kérdést előterjesztő bíróság) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés. A kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné tudni, hogy ellentétesek-e az EK 28. cikk és EK 30. cikk szerinti, áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezésekkel az Ausztria által a könyvárrögzítésről szóló törvényben (BGBl. 45/2000., a továbbiakban: BPrBG) bevezetett könyvárrögzítő rendszer bizonyos elemei. A kérdést előterjesztő bíróság továbbá azt kérdezi, hogy a BPrBG összeegyeztethető-e az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja és az EK 81. cikk szerinti versenyjogi rendelkezésekkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése szerinti tagállami kötelezettséggel.

2. Így tehát olyan ügyről van szó, amely a könyvek – mint áruk és mint kulturális javak – kettős természetét érinti.

I – Jogi háttér

A – *A közösségi jog*

3. Az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja értelmében a Közösség tevékenysége olyan rendszert foglal magában, amely megakadályozza a belső piaci verseny torzulását.

4. Az EK 10. cikk második bekezdése szerint a tagállamok tartózkodnak minden olyan intézkedéstől, amely veszélyeztetheti e szerződés célkitűzéseinek megvalósítását.

5. Az EK 28. cikk értelmében a tagállamok között tilos a behozatalra vonatkozó minden mennyiségi korlátozás és azzal azonos hatású intézkedés.

6. Az EK 30. cikk értelmében az EK 28. cikk rendelkezései nem zárják ki a behozatalra, a kivitelre vagy a tranzitárukra vonatkozó olyan tilalmakat vagy korlátozásokat, amelyeket a közerkölcs, a közrend, a közbiztonság, az emberek, az állatok és növények egészségének és életének védelme, a művészi, történelmi vagy régészeti értéket képviselő nemzeti kincsek védelme vagy az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme indokol. Ezek a tilalmak és korlátozások azonban nem lehetnek önkényes megkülönböztetés vagy a tagállamok közötti kereskedelem rejtett korlátozásának eszközei.

7. Az EK 81. cikk (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A közös piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen:

a) a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett rögzítése;”

8. Az EK 81. cikk (3) bekezdése értelmében az EK 81. cikk (1) bekezdése rendelkezéseinek alkalmazásától azonban el lehet tekinteni az olyan esetekben, amikor a vállalkozások közötti megállapodás vagy megállapodások csoportja, a vállalkozások társulásai által hozott döntés vagy döntések csoportja, az összehangolt magatartás vagy összehangolt magatartások csoportja hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből anélkül, hogy:

a) az érintett vállalkozásokra olyan korlátozásokat róna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek;

b) lehetővé tenné ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.

9. Az EK 151. cikk (4) bekezdése szerint a Közösség az EK-Szerződés egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során, különösen kultúrái sokszínűségének tiszteletben tartása és támogatása érdekében, figyelembe veszi a kulturális szempontokat.

B – *A nemzeti jog*

10. Az osztrák BPrBG ide vonatkozó része a következőképpen szól:

„Hatály

1. §

E szövetségi törvény hatálya a német nyelvű könyvek és zeneművek kiadására és importjára, valamint kereskedelmére terjed ki – a határokon átnyúló elektronikus kereskedelem kivételével. E szövetségi törvény célja olyan árképzés megvalósítása, amely figyelemmel van a könyvek mint kulturális javak szerepére, a fogyasztók méltányos könyvárakhoz fűződő érdekeire és a könyvkereskedelem üzemgazdasági adottságaira.

Fogalommeghatározások

2. §

E szövetségi törvény értelmében

1. kiadó: az 1. § szerinti áru kiadását, gyártását és terjesztését üzletszerűen végző személy;

2. importőr: az 1. § szerinti árut forgalmazás céljából Ausztriába üzletszerűen importáló személy […]

Ármegállapítás

3. §

(1) Az 1. § szerinti áru kiadója vagy importőre köteles az általa kiadott vagy szövetségi területre importált, 1. § szerinti áruk tekintében a fogyasztói árat megállapítani, és azt közzétenni.

(2) Az importőr a kiadó által a kiadó államra nézve megállapított vagy javasolt fogyasztói árnál vagy az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodásban részes államtól eltérő államban székhellyel rendelkező kiadó által a szövetségi területre nézve javasolt fogyasztói árnál alacsonyabb árat – a benne foglalt hozzáadottérték-adó levonása mellett – nem állapíthat meg.

(3) Az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodásban részes államban az 1. § szerinti árukat a szokásos vételáraktól eltérő, alacsonyabb vételáron vásárló importőr a 2. §-ban foglaltaktól eltérően a kiadó által a kiadó államra nézve megállapított vagy javasolt árnál – reimport esetén a belföldi kiadó által megállapított árnál – az elért kereskedelmi előnnyel arányosan, alacsonyabb árat állapíthat meg.

(4) Az 1. § szerinti reimportált árukra a (3) bekezdésben foglaltakat nem lehet alkalmazni, ha ezen árukat kizárólag újbóli behozataluk céljából, e szövetségi törvény kijátszása érdekében exportálták.

(5) Az (1)–(4) bekezdés alapján megállapított fogyasztói árhoz hozzá kell számítani az 1. § szerinti áruk tekintetében Ausztriában érvényes hozzáadottérték-adót.

[…]

Árrögzítés

5. §

(1) Az utolsó eladók az 1. § szerinti áruk végső fogyasztók részére történő értékesítése során a 3. § alapján megállapított fogyasztói árat legfeljebb 5%-kal csökkenthetik.

(2) Az utolsó eladók az üzleti forgalomban a verseny érdekében nem hirdethetik a fogyasztói ár (1) bekezdés szerinti csökkentését.

[…]

Az ármegállapítást és az árrögzítést sértő magatartások

7. §

(1) A 3. § (1)–(4) bekezdésébe, a 4. § (1) bekezdésébe, valamint az 5. § (1)–(3) bekezdésébe ütköző magatartások a mindenkor hatályos Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (a tisztességtelen verseny elleni szövetségi törvény, BGBl. 448/1984. sz.) 1. §-a szerinti magatartásnak minősülnek.

[…]

Átmeneti rendelkezések

10. §

Azon 1. § szerinti áruk esetében, amelyek e szövetségi törvény hatálybalépése előtt a raktáron lévő könyvek – 2000. június 20-án kiadott – jegyzékében közzétett, rögzített fogyasztói áron kerültek forgalomba, az említett ár e szövetségi törvény értelmében a kiadó

vagy importőr által megállapított árnak minősül."

II – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

A – *A tényállás*

1. Az Ausztriában érvényes könyvárrögzítő rendszer

11. 2000. június 30-ig Ausztriában, Németországban és Svájcban egy, a vállalkozások szintjén működő, határokon átnyúló könyvárrögzítő rendszer, az úgynevezett 1993. évi Sammelrevers volt érvényben. Az 1993. évi Sammelrevers esetében olyan mintaszerződésről volt szó, amelyet a mindenkori kiadók, valamint nagy- és kiskereskedők kötöttek, és amely különösen a német nyelvű könyvekre vonatkozott. Horizontális szinten a kiadók között nem írtak elő megállapodást. Az egyes szerződések megkötéséről és ellenőrzéséről azonban központosított formában, árrögzítési megbízottak útján gondoskodtak.

12. Az 1993. évi Sammelrevers főtárgyként a fogyasztói árakat, tehát a kiskereskedők által a végső fogyasztóktól követelhető árakat rögzítette. Az 1993. évi Sammelrevers révén a kiskereskedők kötelesek voltak a kiadó által megállapított fogyasztói árat teljesen rögzített árként betartani.[2] A kiadók szabadon állapíthatták meg a fogyasztói árat. A fogyasztói ár megállapítását követően azonban kötelesek voltak az ár betartásának ellenőrzésére.

13. Ausztriának az Európai Unióhoz történő csatlakozását követően a Bizottság 2000. február 8-án az 1993. évi Sammelrevers határon átnyúló hatásainak 2000. június 30-ig történő megszüntetését kérte.[3] Erre a Bizottság elé terjesztették az 1993. évi Sammelrevers módosított változatát, amely szerint meg kell fosztani hatályától különösen az egyrészről a német kiadók és másrészről az osztrák nagy- és kiskereskedők közötti, valamint egyrészről az osztrák kiadók és másrészről a német nagy- és kiskereskedők közötti vertikális árrögzítést. A Bizottság abból indult ki, hogy e feltételek mellett nem

2 – A fogyasztói árak vertikális rögzítése a kiadók számára keresztfinanszírozást tett lehetővé. A cél ugyanis az volt, hogy a mindenkori kiadó azt a pótlólagos bevételt, amely a jól értékesíthető könyvek magasabb áron történő eladásából származott, a kevésbé jól értékesíthető könyvek eladásának társfinanszírozására fordíthassa. Ezáltal különösen a könyvek mint kulturális javak szerepének és az irodalmi kínálat széles palettájának megőrzését segítették elő, különös tekintettel a kevesebb példányban megjelenő és az olvasók kis csoportjának ízlését kielégítő könyvekre. Egyéb célokról lásd Fezer, K.-H., „Die Buchpresibindung im Europäischen Binnenmarkt", *Recht der Internationalen Wirtschaft,* 1991., 141. o. A könyvárrögzítésről lásd még Heker, H., „Buchpreisbindung", in: Schwarze, J., Becker, J., *Geistiges Eigentum und Kultur im Spannungsfeld nationaler Regelungskompetenz und europäischem Wirtschafts- und Wettbewerbsrecht,* Nomos, 1998., 116. és 117. o.

3 – Ezt megelőzte az érintett kiadóknak a Bizottságnál előterjesztett kérelme annak megállapítása iránt, hogy az 1993. évi Sammelrevers nem felel meg az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti feltételeknek (negatív teszt), másodlagosan pedig a megállapodásnak az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti mentesítése iránt (mentesítés). A Bizottság már 1998. január 22-én közölte a kifogásait. A BPrBG megalkotásáig tartó folyamat bemutatásáról lásd Engelmann, M., *Die Zukunft der Buchpreisbindung im Europäischen Binnenmarkt,* dissertation.de, 2001., 125–165. o.

lehet szó a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt érzékelhető hatásról. 2000. június 30-án az osztrák kiadók, valamint nagy- és kiskereskedők kiléptek az 1993. évi Sammelreversből. [4]

14. 2000. június 30-án Ausztriában elfogadták a BPrBG-t. Az e törvény által előírt könyvárrögzítő rendszer vertikálisan kötött árrögzítést rendelt el, az 1993. évi Sammelreverstől azonban legfőképp a következőkben tért el: a fogyasztói árak teljesen rögzített árak helyett immár csak legalacsonyabb árak. A BPrBG 3. §-ának (3) bekezdése alapján a fogyasztói ár megállapításakor figyelembe vehető az elért kereskedelmi előny. A BPrBG 5. §-a alapján a kiskereskedőknek lehetőségük nyílt a megállapított fogyasztói árak 5%-os csökkentésére.

2. Az alapeljárás előzményei

15. A Fachverband für die Buch- und Medienwirtschaft (a könyv- és médiagazdaságért felelős szakszövetség, a továbbiakban: szakszövetség) a BPrBG 4. §-a (2) bekezdésének megfelelően közzéteszi a BPrBG 3. §-ának (1) bekezdése alapján az Ausztriában történő könyvértékesítés tekintetében a kiskereskedőkre nézve kötelező fogyasztói árakat (a továbbiakban az „osztrák fogyasztói árak" fogalom az osztrák BPrBG szerinti fogyasztói árak jelölésére, míg a „német fogyasztói árak" fogalom a könyvárrögzítésről szóló német törvény alapján megállapítandó fogyasztói árak jelölésére szolgál). A szakszövetség felügyeli, hogy a kiskereskedők a BPrBG 1. §-a szerinti, rögzített árú könyvek értékesítését szolgáló reklámozás során betartják-e a megállapított fogyasztói árat.

16. A LIBRO Handelsgesellschaft mbH (a továbbiakban: Libro) Ausztriában folytatja tevékenységét, ahol Németországban kiadott könyveket terjeszt nagy mennyiségben (a továbbiakban a Németországban kiadott könyveket „német könyvek", az Ausztriában kiadott könyveket „osztrák könyvek" megjelöléssel használom, amely megjelölésektől meg kell különböztetni a német- és idegen nyelvű könyvek fogalompárt, amely a BPrBG hatálya szempontjából releváns).

B – *Az alapeljárás*

17. A Libro 2006 augusztusától német könyveket igyekezett Ausztriában német fogyasztói árakon (19,90 euró) – tehát az osztrák fogyasztói árak alatt

4 – Az 1993. évi Sammelreversről és a Bizottság előtti eljárásról lásd különösen Bunte, H.-J., „Die grenzüberschreitende Buchpreisbindung zwischen Deutschland und Österreich", in: *Beiträge zum Unternehmensrecht, Festschrift für Hans-Georg Koppensteiner,* Orac Verlag 2001., 307–310. o.

(20,50 euró) – értékesíteni. A szakszövetség erre tekintettel azt kérte, hogy ideiglenes intézkedéssel kötelezzék a Librót az osztrák fogyasztói árak alatti áron történő kínálástól való tartózkodásra.

18. Az elsőfokú bíróság helyt adott a szakszövetség kérelmének. A másodfokú bíróság ezt a döntést hatályában fenntartotta. A Libro e döntés ellen jogorvoslattal élt, melyet a kérdést előterjesztő bíróságnak kell végső fokon elbírálnia. A kérdést előterjesztő bíróságban kétség merült fel arra vonatkozóan, hogy a BPrBG bizonyos elemei összeegyeztethetőek-e a közösségi joggal.

C – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések*

19. A Bíróság elé a következő kérdéseket terjesztették előzetes döntéshozatalra:

1. Úgy kell-e értelmezni az EK 28. cikket, hogy az *önmagában* kizárja olyan nemzeti jogszabályok alkalmazását, amelyek csak a német nyelvű könyvek importőreit kötelezik arra, hogy a belföldre importált könyvek tekintetében az utolsó eladóra kötelező eladási árat állapítsanak meg és tegyenek közzé, ahol az importőr a kiadó által a kiadó államra nézve megállapított vagy javasolt fogyasztói árnál vagy az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodásban részes államtól eltérő államban székhellyel rendelkező kiadó által javasolt belföldi fogyasztói árnál alacsonyabb árat – az árban foglalt hozzáadottértékadó levonása mellett – nem állapíthat meg, kivéve azonban azt az esetet, amelyben az EGT valamely tagállamában a szokásos vételáraktól eltérő alacsonyabb vételáron vásárló importőr a kiadó által a kiadó államra nézve megállapított vagy javasolt árnál – reimport esetén a belföldi kiadó által megállapított árnál – az elért kereskedelmi előnnyel arányosan, alacsonyabb árat állapíthat meg?

2. Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén:

Igazolt-e az EK 30. vagy az EK 151. cikk alapján a könyvgyártás támogatásához, a szabályozott árak melletti széles könyvkínálathoz és a kiskereskedők nagy számához fűződő közérdekre tekintettel az az önmagában az EK 28. cikkel – adott esetben az áruk szabad mozgását befolyásoló értékesítési módra tekintettel is – ellentétes, az első kérdésben említett nemzeti törvényben előírt könyvárrögzítés, amelynek célját egészen általánosan „a könyvek mint kulturális javak szerepének, a fogyasztók méltányos könyvárakhoz fűződő érdekeinek és a könyvkereskedelem üzemgazdasági adottságainak” szükséges figyelembevételében határozták meg, annak ellenére, hogy hiányoznak azon empirikus adatok, amelyek alátámasztanák, hogy a törvényben előírt könyvárrögzítés

eszköze alkalmas az általa elérni kívánt cél megvalósítására?

3. Az első kérdésre adott nemleges válasz esetén:

Összeegyeztethető-e az első kérdésben említett nemzeti törvényben előírt könyvárrögzítés az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával, valamint az EK 10. és az EK 81. cikkel, noha az időben és tárgyában közvetlenül kapcsolódott a kiskereskedőknek a kiadók által a kiadói termékek tekintetében megállapított árakhoz való korábbi szerződéses kötöttségéhez (1993. évi Sammelreverssystem), és e szerződéses rendszert váltotta fel?

III – A Bíróság előtti eljárás

20. A 2007. november 13-i előzetes döntéshozatal iránti kérelem 2007. november 29-én érkezett a Bírósághoz. Az eljárás írásbeli szakaszában a Libro, a szakszövetség, az osztrák, a német, a francia és a spanyol kormány, a Bizottság és az EFTA Felügyeleti Hatóság terjesztett elő írásbeli észrevételeket. A 2008. október 16-án tartott tárgyaláson – észrevételeket előterjesztve – a Libro, a szakszövetség, az osztrák, a német és a spanyol kormány, a Bizottság és az EFTA Felügyeleti Hatóság vett részt.

IV – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre adandó válaszok

A – *Előzetes észrevétel*

1. A könyvárrögzítő rendszerek közösségi jogi vetülete

21. Nem a jelenlegi az első eset, amelyben a Bíróságnak egy könyvárrögzítő rendszer közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről kell döntenie.[5] Ez egyáltalán nem meglepő. A könyvárrögzítő rendszerek, melyek létezése mellett támogatói leginkább a könyvek mint kulturális javak szerepével, a széles könyvkínálattal és a lakossághoz méltányos áron eljuttatott könyvekkel érvelnek,[6] a könyvek kiskereskedelmi fogyasztói árát a kiadó vagy az importőr által előírt áron állapítják meg. A könyvárrögzítő rendszerek tehát vertikálisan rögzítik az árakat.

22. A vertikális árrögzítés olyan intézkedés, amely a közösségi joggal való összeegyeztethetőséget illetően tipikusan kérdéseket vet fel. Ezzel kapcsolatban különbséget kell tenni

5 – Lásd különösen a Bíróság 43/82. és 63/82. sz., VBVB és VBBB kontra Bizottság egyesített ügyekben 1984. január 17-én hozott ítéletét (EBHT 1984., 19. o.); 229/83. sz., Leclerc kontra Au blé vert ügyben 1985. január 10-én hozott ítéletét (EBHT 1985., 1. o.); 355/85. sz. Cognet-ügyben 1986. október 23-án hozott ítéletét (EBHT 1986., 3231. o.); 254/87. sz. Syndicat des libraires de Normandie ügyben 1988. július 14-én hozott ítéletét (EBHT 1988., 4457. o.); C-360/92. P. sz., Publishers Association kontra Bizottság ügyben 1995. január 17-én hozott ítéletét (EBHT 1995., I-23. o.), valamint a C-9/99. sz. Échirolles Distribution ügyben 2000. október 3-án hozott ítéletét (EBHT 2000., I-8207. o.).

6 – Lásd Heker, H., 116. o. (hivatkozás a 2. lábjegyzetben).

a vállalkozások közötti megállapodásokban lefektetett, és a tagállamok által előírt könyvárrögzítő rendszerek között. Amennyiben vállalkozások közötti megállapodásból eredő könyvárrögzítő rendszerről van szó, a vertikálisan kötött árrögzítés vonatkozásában kifejezetten felmerül az EK 81. cikkel való összeegyeztethetőségük kérdése. Amennyiben azonban egy tagállam által előírt könyvárrögzítő rendszerről van szó, úgy leginkább az EK 28. és azt követő cikkek szerinti áruk szabad mozgásával kapcsolatos összeegyeztethetőség kérdése merül fel.

23. Jelen esetben olyan könyvárrögzítő rendszerről van szó, amely állami intézkedésen, a BPrBG-n alapul. Mivel a BPrBG előzménye a vállalkozások szintjén létrehozott könyvárrögzítő rendszer volt, az EK 28. és azt követő cikkekkel való összeegyeztethetőség mellett annak kérdése is felmerül, hogy a BPrBG megalkotásával az osztrák jogalkotó megsértette-e a tagállamok jóhiszemű együttműködési kötelezettségét, amely azokat az EK 81. cikkel, valamint az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alapján terheli.

24. Az Európai Parlament és a Tanács a nemzeti könyvárrögzítő rendszerek vonatkozásában alapvetően pozitív hozzáállását juttatta kifejezésre. [7]

7 – Lásd az Európai Parlament 1999. december 16-i állásfoglalását (HL 2000. C 296., 210. o.) és a Tanács 2001. február 12-i állásfoglalását (HL 2001. C 73., 5. o.).

2. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések tárgyáról

25. Az előzetes döntéshozatali eljárásban a Bíróság feladata az elé terjesztett kérdések megválaszolására korlátozódik. Az alapeljárás szempontjából releváns kérdések meghatározása és előterjesztése a tagállami bíróságok mérlegelési jogkörébe tartozik. Ebből kifolyólag a felek érvelését főszabály szerint csak annyiban lehet figyelembe venni, amennyiben az az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések megválaszolása szempontjából relevanciával bír. [8] A feleknek az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseken túlmutató érvelését ezért nem részletezem.

26. Jelen esetben egy nemzeti rendelkezés, a BPrBG 3. §-a bír döntő jelentőséggel. Ez egyrészt osztrák, másrészt olyan könyvekre alkalmazandó, amelyeket az Európai Gazdasági Térségről (a továbbiakban: EGT) szóló megállapodásban részes más államok területén adnak ki. Mivel az alapeljárásban német könyvekről van szó, a következőkben én is arra szorítkozom, hogy az osztrák és német könyvek BPrBG 3. §-a szerinti szabályozását vizsgáljam. [9]

8 – A Bíróság nem támaszkodhat a felek érvelésére újabb, a nemzeti bíróság által elő nem terjesztett kérdések vizsgálata céljából, lásd a Bíróság 247/86. sz. Alsatel-ügyben 1988. október 5-én hozott ítéletének (EBHT 1988., 5987. o.) 8. pontját; C-261/95. sz. Palmisani-ügyben 1997. július 10-én hozott ítéletének (EBHT 1997., I-4025. o.) 31. pontját; C-402/98. sz., ATB és társai ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének (EBHT 2000., I-5501. o.) 29. pontját, valamint C-236/02. sz. Slob-ügyben 2004. február 12-én hozott ítéletének (EBHT 2004., I-1861. o.) 29–30. pontját. Ehhez lásd még Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I., *Procedural Law of the European Union,* Sweet & Maxwell, 2. kiadás, 2-020. pont.

9 – Az elmondottak azonban a más tagállamokban kiadott német nyelvű könyvek vonatkozásában is érvényesek.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről*

27. A kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésben lényegében arra szeretne választ kapni, hogy úgy kell-e értelmezni az EK 28. cikket, hogy az olyan nemzeti rendelkezés, amilyen a BPrBG 3. §-a is, a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül.

1. A felek érvei

28. A felek érvei lényegében a következőképpen foglalhatóak össze.

29. A *Libro*, az *EFTA Felügyeleti Hatóság* és a *Bizottság* azt az álláspontot képviseli, hogy az EK 28. cikk úgy értelmezendő, hogy az olyan nemzeti rendelkezés, amilyen a BPrBG 3. §-a is, a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedést valósít meg.

30. A BPrBG 3. §-a eltérően alkalmazandó feltételeket ír elő az osztrák fogyasztói árak megállapítására vonatkozóan. Az osztrák könyvek esetében az osztrák kiadók saját mérlegelésük alapján állapítják meg ezeket az árakat. Német könyvek esetében ellenben az importőr főszabály szerint nem mehet a német fogyasztói árak alá.

31. A BPrBG 3. §-ának (3) bekezdésében foglalt, kivételt meghatározó rendelkezés, amely szerint a kereskedelmi előny figyelembe vehető, valamint a BPrBG 5. §-ában rögzített, kivételt meghatározó rendelkezés, amely szerint a kiskereskedelemben legfeljebb 5%-kal csökkenthetőek az árak, nem alkalmas ezen eltérő bánásmód ellensúlyozására.

32. A BPrBG 3. §-a (3) bekezdésének alkalmazása jelentős nehézségekbe ütközik, különösen a „szokásos vételár” és az „elért kereskedelmi előny” fogalmakra tekintettel. A szokásos vételárral és az elért kereskedelmi előnnyel kapcsolatos információkat nem hozzák nyilvánosságra, hanem üzleti titokként gyakorlatilag hozzáférhetetlenek.

33. Az, hogy a kiskereskedők a BPrBG 5. §-a alapján az osztrák fogyasztói árakat legfeljebb 5%-kal csökkenthetik, nem elegendő a német könyveket érő hátrány kiegyenlítésére. Ezen árengedményt nem lehet hirdetni.

34. A Bizottság és az EFTA Felügyeleti Hatóság álláspontja szerint a BPrBG 3. §-a egy megkülönböztetést alkalmazó értékesítési mód kifejeződése. A Libro véleménye szerint kétséges az értékesítési mód léte. A német könyvekre rendszerint rányomtatják vagy ráragasztják a német fogyasztói árat. Mivel a német (7%) és az osztrák (10%) hozzáadottérték-adó mértéke eltér, átcímkézésre van szükség. Ezáltal egy termékhez kapcsolódó szabályozásról van szó.

35. Végül a Libro – a Bizottságtól eltérően – a BPrBG német nyelvű könyvekre vonatkozó korlátozásában is további hátrányos megkülönböztetést lát.

36. A *szakszövetség* és az *eljárásban részt vevő tagállamok kormányai* azon a véleményen vannak, hogy a BPrBG 3. §-ához hasonló tagállami intézkedés nem minősül a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek.

37. Az osztrák fogyasztói árak megállapításának esetében olyan értékesítési módról van szó, amely a belföldi és külföldi termékeket jogilag és ténylegesen is egyformán kezeli.

38. A BPrBG 3. §-a szerinti nemzeti szabályozás osztrák és német könyvekre is alkalmazandó. Az, hogy az osztrák könyvek vonatkozásában az osztrák kiadóknak kell megállapítani az osztrák fogyasztói árakat, míg a német könyvek esetében e könyvek importőrének, nem valósít meg hátrányos megkülönböztetést.

39. Továbbá az osztrák és a német piac igen egynemű. Egy német kiadó Ausztria viszonylatában saját árpolitikát alakíthat ki azáltal, hogy az importőrnek olyan kereskedelmi előnyt biztosít, amelyet az importőr aztán az osztrák fogyasztói áraknak a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdése szerinti megállapítása során figyelembe vehet.

40. Amennyiben a német könyvek osztrák fogyasztói ára – az eltérő hozzáadottértékadó-kulcsok miatt – magasabb, mint a német fogyasztói ár, azt a BPrBG 5. §-a alapján a kiskereskedő az osztrák fogyasztói árak legfeljebb 5%-os csökkentésével ellensúlyozhatja. Itt figyelembe kell venni, hogy a különböző hozzáadottértékadó-kulcsok megállapítása tagállami hatáskörbe tartozik.

41. A BPrBG német nyelvű könyvekre történő korlátozása nem valósít meg hátrányos megkülönböztetést. A könyvárrögzítés kiterjesztése a nem német nyelvű könyvek körére az áruk mozgásának messzemenő

korlátozásához vezetne. A korlátozás objektív indokokkal is igazolható.

42. Az osztrák kormány arra hivatkozik, hogy a BPrBG 3. §-a eleget tesz azoknak a követelményeknek, amelyeket a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben [10] kialakított ítélkezési gyakorlat támasztott. Lehetővé teszi az importőrök számára, hogy figyelembe vegyék a kereskedelmi előnyöket az osztrák fogyasztói árak megállapításakor.

43. A német kormány véleménye szerint az osztrák és a német könyvárrögzítő rendszerek kölcsönös elismerése – a másik tagállam területén megállapított mindenkori árak vonatkozásában – olyan közös, harmonizált piaci rendtartást jelent, amely kizárja a hátrányos megkülönböztetést.

2. Jogi értékelés

44. Mindenekelőtt szeretném leszögezni, hogy a könyvekre kiterjed az áruk szabad mozgásának tárgyi hatálya. A könyvek azonban egyszerre lehetnek gazdasági és kulturális javak. [11] E kettős természet mindazonáltal nem jár azzal a következménnyel, hogy a könyvek kívül maradnának az áruk szabad mozgásának hatókörén.

45. A kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy úgy kell-e értelmezni az EK 28. cikket, hogy az olyan tagállami rendelkezés, amilyen a BPrBG 3. §-a is, a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül.

46. Az EK 28. cikk értelmében a tagállamok között tilos a behozatalra vonatkozó minden mennyiségi korlátozás és azzal azonos hatású intézkedés. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az EK 28. cikk értelmében vett behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül a tagállamok minden olyan kereskedelmi szabályozása, amely közvetlenül vagy közvetve, ténylegesen vagy potenciálisan akadályozhatja a tagállamok közötti kereskedelmet (Dassonville-formula). [12] A Bíróság mindazonáltal leszögezte, hogy az értékesítés egyes módjait korlátozó vagy megtiltó nemzeti jogszabályok alkalmazása nem alkalmas a tagállamok közötti kereskedelem akadályozására, amennyiben ezek minden olyan érintett gazdasági szereplőre vonatkoznak, akik az adott állam

10 – 5. lábjegyzet.

11 – Egyetértőleg lásd Everling, U., „Buchpreisbindung im deutschsprachigen Raum und europäisches Gemeinschaftsrecht", in: *Die Buchpreisbindung aus europarechtlicher, ökonomischer und kulturhistorischer Sicht,* Verlag der Einzelhändler-Vereinigung 1997., 7. o.

12 – Lásd a 8/74. sz. Dassonville-ügyben 1974. július 11-én hozott ítélet (EBHT 1974., 837. o.) 5. pontját.

területén tevékenykednek, és amennyiben mind jogilag, mind ténylegesen ugyanúgy érintik a nemzeti termékek és a más tagállamokból származó termékek forgalmazását (Keck-kivétel). [13]

47. A Dassonville-formulából és a Keck-kivételből tehát kitűnik, hogy még azok az értékesítési módok is (a), amelyek minden belföldi gazdasági szereplőre érvényesek (b), behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősülnek, ha jogilag és ténylegesen nem azonos módon érintik a nemzeti és a más tagállamokból származó termékek forgalmazását (c).

a) Az értékesítés módja

48. A Bíróság az árszabályozást, különösen azt, amelyik a végső fogyasztók felé történő értékesítésre vonatkozik, főszabály szerint értékesítési módnak tekinti. [14] Az olyan szabályozás, amilyen a BPrBG 3. §-a is, az osztrák fogyasztói árak mértékére vonatkozik, vagyis azoknak a legalacsonyabb áraknak a mértékére, amelyeket Ausztriában a kiskereskedőknek fel kell számítaniuk a végső fogyasztóknak. Az ilyen szabályozás tehát nemcsak megfogalmazása szerint, hanem az ítélkezési gyakorlat alapján is értékesítési módot testesít meg.

49. A Libro ezt kétségbe vonja.

50. Amennyiben a Libro arra hivatkozik, hogy a Keck-kivétel csak *bizonyos* értékesítési módokra terjed ki, és a BPrBG 3. §-át határokat átlépő dimenziója alapján nem lehet a Keck-kivétel értelmében vett ilyen *bizonyos* értékesítési módnak tekinteni, az érvelés nem meggyőző. Először is a Bíróság ítélkezési gyakorlatában eddig nem kapott lényeges szerepet a Keck-kivételnek csak *bizonyos* értékesítési módokra történő korlátozása. [15] Másodszor pedig nem hiszem, hogy a *„bizonyos”* bővítmény úgy értelmezhető, hogy a Keck-kivételt határokon átnyúló tényállások vonatkozásában nem lehet alkalmazni. Mivel a határokat átlépő jelleg az EK 28. cikk alkalmazásának egyik feltétele, az ilyen megközelítés nagymértékben kiüresítené a Keck-kivételt.

13 – A Bíróság C-267/91. és C-268/91. sz., Keck és Mithouard egyesített ügyekben 1993. november 24-én hozott ítéletének (EBHT 1993., I-6097. o.)16. pontja. Az a véleményem, hogy a Keck-kivételt nem lehet sematikusan alkalmazni. A Keck-kivétel alkalmazásakor inkább a Bíróság ezen ítélet 17. pontjában foglalt indokolására kell támaszkodnunk, miszerint az ilyen típusú jogszabályok alkalmazása a más tagállamból származó termékekre nem akadályozza meg vagy nehezíti jobban ezek *piacra jutását,* mint a nemzeti termékek esetében. Véleményem szerint az bír döntő jelentőséggel, hogy egy tagállami intézkedés alkalmas-e a piacra jutás megakadályozására vagy megnehezítésére.

14 – Lásd a 13. lábjegyzetben hivatkozott Keck és Mithouard ügyben hozott ítélet 16–18. pontját és a C-63/94. sz. Belgapom-ügyben 1995. augusztus 11-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-2467. o.) 13. pontját.

15 – Müller-Graf, P.-C. – in Groeben/Schwarze, *Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft,* I. kötet, 6. kiadás, 2003., 28. cikk, 252. és 247. pont – arra utal, hogy e megkülönböztetés nem mutat fel lényegi értékelési vagy elhatárolási szempontokat.

51. A Libro továbbá arra hivatkozik, hogy a BPrBG 3. §-a esetében termékhez kapcsolódó intézkedésről, tehát nem értékesítési módról van szó. A német könyvek osztrák fogyasztói ára főszabály szerint nem lehet alacsonyabb a német fogyasztói árnál. Az osztrák fogyasztói ár kiszámításánál a BPrBG 3. §-ának (2) bekezdése alapján le kell vonni a 7%-os német hozzáadottérték-adót és a BPrBG 3. §-ának (5) bekezdése szerint hozzá kell adni a 10%-os osztrák hozzáadottérték-adót. Ez a német fogyasztói árnál főszabály szerint magasabb osztrák fogyasztói ár kialakulásához vezet. A német könyvekre rendszerint rányomtatják vagy ráragasztják a német fogyasztói árat. A BPrBG 3. §-a így az Ausztriában történő forgalmazáshoz a német könyvek átcímkézését követeli meg.

52. Ezzel összefüggésben elegendő azt leszögezni, hogy a termékhez kapcsolódó szabályozás is lehet értékesítési mód. Számomra nem tűnik ki az ítélkezési gyakorlatból, hogy az szembeállítaná egyrészről az értékesítési módokat, másrészről pedig a termékhez kapcsolódó szabályozást. Inkább azt veszi alapul, hogy a termékhez kapcsolódó szabályozás rendszerint ténylegesen hátrányos megkülönböztetésként hat, és ezért – a többi értékesítési módtól eltérően – különböző módon érintheti a bel- és külföldi áruk értékesítését.[16] Egy tagállami szabályozás esetleges kapcsolódása valamely termékhez ezért nem eredményezi az értékesítési mód hiányát, azonban eredményezheti olyan értékesítési mód létét, amely ténylegesen eltérő módon érinti a belföldi termékek és más tagállamokból származó termékek értékesítését.[17]

53. Ennélfogva értékesítési módról van szó. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a Keck-kivétel által támasztott követelmények teljesültek.

b) A belföldön tevékenykedő összes gazdasági szereplőre kiterjedő hatály

54. Ez az értékesítési mód a belföldön tevékenykedő összes gazdasági szereplőre is vonatkozik. Persze az olyan szabályozás,

16 – Lásd a C-470/93. sz. Mars-ügyben 1995. július 6-án hozott ítélet (EBHT 1995., I-1923. o.) 12. és azt követő pontjait; a C-3/99. sz. Ruwet-ügyben 2000. október 12-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-8749. o.) 46. és azt követő pontjait; a C-169/99. sz. Schwarzkopf-ügyben 2001. szeptember 13-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-5901. o.) 39. pontját és a C-309/02. sz., Radlberger Getränkegesellschaft és S. Spitz ügyben 2004. december 14-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-11763. o.) 72. és azt követő pontjait. Ez arra vezethető vissza, hogy egy termékhez kapcsolódó – áru bizonyos címkével történő ellátását előíró vagy megtiltó – szabályozás az érintett gazdasági szereplőt rendszerint arra kényszeríti, hogy az érintett árut a forgalomba hozatal helyétől függően különbözőképpen csomagolja, és hogy ez csomagolási többletköltséget eredményez. Ez alkalmas a piacra jutás megnehezítésére.

17 – A tényleges hátrányos megkülönböztetéshez lásd a 30. lábjegyzetet.

amilyen a BPrBG 3. §-a is, egyrészt az osztrák kiadókra, másrészt a német könyvek importőreire vonatkozik. A német könyvek importőrei ezért az osztrák könyvek – fogyasztói árak megállapítására nem köteles – nagy- és kiskereskedőitől eltérő bánásmódban részesülnek. Ezen eltérő bánásmód azonban funkcionális nézőpontból szemlélve igazolt. Az importőrök azok a gazdasági szereplők, amelyek a német könyveket Ausztriában hozzák forgalomba. Ebből a (forgalomba hozatalra vonatkozó) szempontból az osztrák könyvek kiadóival kell egy tekintet alá venni őket. [18]

i) A német és az osztrák könyvek eltérő jogi bánásmódban való részesítése

56. A BPrBG 3. §-a alapján az osztrák fogyasztói árak megállapítására eltérő szabályok vonatkoznak. Egy osztrák kiadó a saját könyvei osztrák fogyasztói árát saját mérlegelése alapján állapíthatja meg (a BPrBG 3. §-ának (1) bekezdése). A német könyvek importőre ezzel szemben az osztrák fogyasztói ár megállapításakor főszabály szerint nem állapíthat meg a német fogyasztói árnál – tehát annál az árnál, amelyet a könyv német kiadója a németországi forgalomba hozatal céljából megállapított – alacsonyabb árat (a BPrBG 3. §-ának (2) bekezdése).

c) Az osztrák és német könyvek értékesítésének egyforma érintettsége

55. Ennélfogva az a kérdés bír döntő jelentőséggel, hogy az olyan szabályozás, amilyen a BPrBG 3. §-a is, jogilag és ténylegesen is egyformán érinti-e az osztrák és a német könyvek értékesítését. Véleményem szerint igen egyértelmű, hogy a BPrBG 3. §-a alapján a német és az osztrák könyvek nem részesülnek egyenlő bánásmódban (i.), valamint hogy ez hátrányosan befolyásolhatja a német könyvek ausztriai értékesítését (ii.).

57. A Dassonville-formula és a Keck-kivétel alapján az a releváns, hogy egyenlő bánásmódban részesülnek-e az adott tagállamban a bel- és külföldi áruk. Jelen esetben a különbség abban rejlik, hogy a német könyvek osztrák fogyasztói ára – az osztrák könyvekétől eltérően – nem állapítható meg szabad mérlegelés alapján, vagyis csak az osztrák piaci viszonyok figyelembevétele mellett. A BPrBG 3. §-ának (1) és (2) bekezdése tehát a könyvek származásához kapcsolódó, jogilag eltérő bánásmódot tartalmaz.

18 – Amennyiben az osztrák állam biztosítani kívánja, hogy a területén forgalomba hozott összes német nyelvű könyvre kiterjedjen a könyvárrögzítés hatálya, úgy kézenfekvő, hogy az Ausztriára vonatkozó értékesítési lánc első szemét, tehát az osztrák kiadókat és az importőröket is kötelezettségekkel ruházza fel.

58. Az, hogy ezzel szemben megállapítható-e a német és az osztrák fogyasztói ár egyenlő

összegben, számomra – a Dassonville-formula és a Keck-kivétel alapján – nem tűnik relevánsnak.

59. A szakszövetség és az eljárásban részt vevő tagállamok kormányai azonban azzal érvelnek, hogy a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdésében és 5. §-ában szabályozott kivételek kizárják az eltérő bánásmódot.

– A kereskedelmi előnyök figyelembevétele

60. A BPrBG 3. §-ának (3) bekezdése szerint azok az importőrök, akik a szokásos vételártól eltérő alacsonyabb áron vásárolnak német könyveket, az osztrák fogyasztói árak megállapításakor az elért kereskedelmi előnnyel arányosan a német fogyasztói árnál alacsonyabb árat állapíthatnak meg. Ez teszi lehetővé egy német kiadó számára, hogy Ausztriában saját árpolitikát alakítson ki.

61. Ez az érvelés számomra nem meggyőző.

62. *Először is*, egy német kiadó – egy osztrák kiadótól eltérően – Ausztria tekintetében csak akkor folytathat saját árpolitikát, ha az importőrnek a szokásos vételáraknál alacsonyabb vételárat biztosít. A német kiadónak ezért adott esetben olyan kereskedelmi előnyt kell biztosítania az importőrök számára annak érdekében, hogy Ausztriában saját árpolitikát építhessen ki, amely az érintett német kiadó forgalmát csökkentheti, az osztrák kiadónak ezzel szemben nem kell megfelelő előnyt nyújtania vásárlói számára.

63. *Másodszor,* a BPrBG 3. §-a (3) bekezdésének gyakorlati alkalmazása igen nehézkesnek tűnik. Helyesen utaltak arra, hogy a német kiadók által a nagy- és kiskereskedők részére biztosított vételárak rendszerint üzleti titoknak minősülnek, így aligha deríthető ki, hogy mekkora a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdése értelmében vett szokásos vételár.

64. *Harmadszor,* egy német kiadó az árpolitikájának kialakításakor az importőr együttműködésére van utalva. Az importőr ugyanis a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdése alapján nem köteles a megszerzett kereskedelmi előny mértékének megfelelően a német fogyasztói ár alatt értékesíteni. Egy osztrák kiadó ezzel szemben nem függ vásárlói együttműködésétől.

65. *Negyedszer,* figyelembe veendő, hogy egy német kiadó nem minden körülmény között dönt szabadon az importőr részére biztosított kereskedelmi előnyről. Amennyiben elterjed, hogy egy német kiadó valamely importőr számára árengedményt nyújtott, a többi vásárlóval kötendő ügyleteiben ez hátrányt

jelenthet számára. Ezzel kapcsolatban tekintetbe kell venni, hogy a kereskedelmi előny biztosítása nyilvánossá válik, ha az importőr egy német könyv osztrák fogyasztói árát a BPrBG 3. §-ának (2) bekezdésében főszabály szerint előírtnál alacsonyabban állapítja meg.

66. Az imént felsorolt okok alapján nem lehet azt feltételezni, hogy a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdése szerinti, elért kereskedelmi előny figyelembevétele ellensúlyozza a BPrBG 3. §-ának (1) és (2) bekezdése szerinti jogilag eltérő bánásmódot, amely a német és az osztrák könyvek osztrák fogyasztói árának megállapítása tekintetében áll fenn.

67. Itt szeretnék utalni arra, hogy a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdésében nem található meg azoknak a követelményeknek az átültetése sem, amelyeket a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítélettel [19] kialakított ítélkezési gyakorlat fektetett le. Ahogy azt a Bíróság a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben egyértelműen kijelentette, [20] az a feltétel, amely szerint a kereskedelmi előnyöket figyelembe kell venni, sokkal inkább a könyvek jelen ügyben nem releváns reimportjának esetére vonatkozik. [21]

– A kiskereskedelmi szinten nyújtható 5%-os árengedmény

68. Utalni kell továbbá arra, hogy a BPrBG 5. §-ának (1) bekezdése alapján a kiskereskedőknek lehetőségük van arra, hogy a könyvek végső fogyasztók részére történő értékesítésekor az osztrák fogyasztói árból legfeljebb 5% árengedményt nyújtsanak.

19 – 5. lábjegyzet.

20 – Lásd az ítélet 25–26. pontját: „Amennyiben egy […] jogszabályt egy másik tagállamban kiadott […] könyvekre kell alkalmazni […] Ezzel szemben, amennyiben az ilyen jogszabály […] újra behozott könyvekre vonatkozik."

21 – A Bíróság ebben az ítéletben egy másik tagállamban kiadott könyvek Franciaországba történő behozatalával és a Franciaországban kiadott könyvek *reimportjával* foglalkozott. A másik tagállamban kiadott könyvek behozatala tekintetében a Bíróság ezen ítélet 25. pontjában azt vette alapul, hogy egy importőr képes-e azt az eladási árat alkalmazni, amelyet a kiadó állambeli előállítási árra tekintettel megfelelőnek ítél a behozatal államának piacán történő forgalmazáshoz. Ettől elhatárolandóak a Bíróságnak a 26. és 27. pontban rögzített, valódi *reimporttal* kapcsolatos kijelentései, miszerint az importőrnek képesnek kell lennie arra, hogy átvigye a kiskereskedelmi árra a kiviteli tagállamban elért, a kedvezőbb árból származó előnyt. Már az ítélet ilyen elemzése is mutatja, hogy a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdésében foglalt szabály nem tekinthető ezen ítélet átültetésének, mivel abban más tagállamból származó könyvek *behozataláról* van szó.
Ez a következő megfontolásokból is kitűnik: *reimport* esetében a belföldi kiadó már belföldön forgalomba hozta a könyvet. Amennyiben ebben az esetben az importőr a könyvet más tagállamban a belföldinél kedvezőbb áron képes beszerezni, a másik tagállamban történő beszerzéssel elért kereskedelmi előnyök pontosan az európai belső piac előnyeit tükrözik vissza. Annak érdekében, hogy ezeket az előnyöket a fogyasztók is érezhessék, az importőröknek képeseknek kell lenniük az elért kereskedelmi előny továbbadására. Mivel ez esetben már eleve adott a könyvnek a kiadó államban megállapított fogyasztói ára, elegendő, hogy az importőr a fogyasztói árak rögzítésekor az elért kereskedelmi előnyöket figyelembe tudja venni. Ez a megfontolás azonban nem alkalmazható minden további nélkül olyan esetekre, amelyekben egy könyvnek a kiadó államból egy másik tagállamba történő *importjáról* van szó. Itt ugyanis azok a már említett szabályok érvényesek, miszerint az importőrnek olyan helyzetben kell lennie, hogy képes legyen a belföldi viszonyokhoz szabott árak rögzítésére.

69. Ez az érvelés sem túl meggyőző számomra.

70. *Először is,* a BPrBG 5. §-ának (1) bekezdése mind az osztrák, mind a német könyvekre alkalmazandó. Számomra nem igazán érthető, hogy a BPrBG 3. §-ának (1) és (2) bekezdése szerinti eltérő bánásmódot miképpen egyenlítheti ki olyan szabályozás, amely alapján az 5%-os árengedményt mind a német, mind az osztrák könyvekre biztosítani lehet.

71. *Másodszor,* úgy tűnik, hogy ezen érvelés különösen arra van kihegyezve, hogy egy könyv osztrák és német fogyasztói ára a különböző hozzáadottértékadó-kulcsok ellenére megállapítható Ausztriában és Németországban ugyanolyan összegben. Ez azonban a jelen ügy vonatkozásában nem releváns. [22]

72. *Harmadszor,* a BPrBG 5. §-ának (1) bekezdése alapján az osztrák fogyasztói ár nem csökkenthető, csupán csak az, amelyen a könyvet a végső fogyasztók számára a kiskereskedelemben értékesítik. E különbségtétel elsőre jelentéktelennek tűnhet, ha a könyvek importőre és a kiskereskedő (mint a Libro is) egy és ugyanaz a vállalkozás. A BPrBG 5. §-ának (2) bekezdése szerint azonban a végső fogyasztók vonatkozásában csak az osztrák fogyasztói árral lehet hirdetni, ellenben a legfeljebb 5%-kal csökkentett árral nem.

73. Tehát a BPrBG 5. §-a sem alkalmas a BPrBG 3. §-ának (1) és (2) bekezdése szerinti – az osztrák és a német könyvek közötti – eltérő bánásmód ellensúlyozására.

– A levont következtetések

74. Végeredményben tehát megállapítható, hogy a BPrBG 3. §-ának (1) és (2) bekezdése alapján eltérő szabályozás vonatkozik a német és az osztrák könyvekre, és hogy e jogi megkülönböztetést sem a BPrBG 3. §-ának (3) bekezdésében, sem a BPrBG 5. §-ában foglalt rendelkezések nem ellensúlyozzák.

ii) A német könyvek értékesítésének hátrányos befolyásolására való alkalmasság

75. E jogi megkülönböztetés véleményem szerint arra is alkalmas, hogy a német könyvek – osztrák könyvekhez viszonyított – értékesítését hátrányosan befolyásolja.

22 – Lásd a jelen indítvány 58. pontját.

– A német könyvek osztrák fogyasztói árai a német piaci viszonyokhoz igazodnak

76. Az osztrák fogyasztói árak olyan minimálárak, amelyeket a kiskereskedők egy könyv értékesítése során főszabály szerint nem csökkenthetnek. Még akkor is, ha a könyvek kettős szerepet töltenek be – egyrészt mint kulturális javak, másrészt mint áruk –, és egy könyv szerzője és témája fontos szerephez juthat, egy könyv minimálára – más árukéhoz hasonlóan – a végső fogyasztók szemszögéből nézve lényeges versenytényező marad.

77. Amint azt fent említettem, az osztrák könyvek osztrák fogyasztói ára az osztrák piacon fennálló viszonyokra tekintettel állapítható meg; a német könyvek esetében ellenben az osztrák fogyasztói árat annyiban meghatározza a német fogyasztói ár, hogy az alatt főszabály szerint nem lehet értékesíteni. Tehát a német könyvek forgalmazásával kapcsolatban az egyik lényeges versenytényezőt főszabály szerint az osztrák helyett a német piaci viszonyokra tekintettel határozzák meg.[23] A Németország tekintetében megállapított fogyasztói árakat nem lehet úgy kezelni, hogy azok minden elképzelhető esetben megfelelőek Ausztria tekintetében is. Sokkal inkább az egyes tagállamok jog- és gazdasági rendjének különbségei, sőt a kulturális és társadalmi különbségek is befolyásolhatják a végső fogyasztók magatartását, és ezáltal eltérő árpolitikát indokolhatnak.[24]

78. Egy német kiadónak, amely az osztrák fogyasztói árat az osztrák piaci viszonyokhoz jobban hozzá szeretné igazítani, és ennek érdekében a német (a német hozzáadottérték-adóval csökkentett és az osztrák hozzáadottérték-adóval növelt) fogyasztói árnál alacsonyabb árat kell megállapítania, a fent említett hátrányokkal[25] kell szembe néznie. Ebből – véleményem szerint – már kitűnik a német könyvek értékesítésének kedvezőtlen befolyásolására való alkalmasság, tehát a vizsgálat e ponton le is zárható.

– Kiegészítő szempontok

79. Csupán kiegészítő jelleggel szeretnék a következőkre utalni. A német könyvek osztrák fogyasztói ára – a német (7%) és az osztrák (10%) hozzáadottértékadó-

23 – Az sem szól ez ellen, hogy egy német kiadó a német fogyasztói árak rögzítésekor adott esetben az osztrák piaci viszonyokat is figyelembe veszi. Még ha ez is lenne a helyzet, ami az osztrák piac lényegesen kisebb méretére tekintettel kétséges, a német fogyasztói árakat *nem kizárólag* az osztrák piacra tekintettel rögzítenék.

24 – Példaként szolgálnak erre azok a könyvek, amelyek szerzői valamely tagállamban kiemelkedő ismertségnek örvendenek. Így például egy túlnyomórészt a német médiában jelenlévő szakács szakácskönyve tekintetében megfelelőbbnek tűnik az osztráknál magasabb német fogyasztói ár megállapítása. Ennek fényében nem meggyőző az az érvelés, miszerint a BPrBG és az ennek megfelelő, a könyvárrögzítésről szóló német törvény megalkotásával Németország és Ausztria olyan közös piaci rendtartást hozott létre, amely *per se* kizárja az eltérő bánásmódot.

25 – Lásd a jelen indítvány 62–65. pontját.

kulcsok különbözősége okán – főszabály szerint magasabb a német fogyasztói árnál [26]. Így ha a német könyvek német fogyasztói árát a feltételezett pszichológiai árküszöbre [27] tekintettel állapították meg, az osztrák fogyasztói ár főszabály szerint túllépi ezen árküszöböt.

80. Még ha a kiskereskedelemben a végső fogyasztók felé történő értékesítéskor az eladási ár a BPrBG 5. §-a alapján 5%-kal le is szállítható, és ennélfogva a német és az osztrák fogyasztói árak közötti különbség ki is egyenlíthető, ezen alacsonyabb ár nem hirdethető.

81. Egy osztrák kiadó ezzel ellentétben figyelembe veheti a feltételezett pszichológiai árküszöböt az osztrák fogyasztói ár megállapításakor, és hirdetheti is az ennek megfelelően kialakított fogyasztói árat.

82. Ennél a példánál – véleményem szerint – teljesen világosan látszik, hogy német könyvek esetében a legalacsonyabb osztrák fogyasztói árnak a német (a német hozzáadottérték-adóval csökkentett és az osztrák hozzáadottérték-adóval növelt) fogyasztói árhoz történő főszabály szerinti rögzítése miként hathat kedvezőtlenül a német könyvek értékesítésére.

83. Amennyiben ezzel szemben az a kifogás merülne fel, hogy a hozzáadottérték-adó mértékének meghatározása a tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozik, és ezt tiszteletben kell tartani, ez számomra nem meggyőző.

84. Az importőrök – osztrák fogyasztói árak megállapítása vonatkozásában fennálló – korlátozásának nem a német és osztrák hozzáadottértékadó-kulcsok eltérése az oka, hanem az, hogy az importőr főszabály szerint nem állapíthat meg a kiadó által megállapított német fogyasztói árnál [28] alacsonyabb árat. Amennyiben e kötöttség nem állna fenn, a német könyvek osztrák fogyasztói árát a német fogyasztói ár [29] alatt, de mégis a magasabb osztrák hozzáadottérték-adó figyelembevételével állapíthatnák meg. Ebben az esetben a tagállamok megőriznék mérlegelési jogkörüket a hozzáadottérték-adó mértékének megállapítása tekintetében, míg az importőrök szabadon határozhatnák meg a német könyvek megfelelő osztrák fogyasztói árát.

26 – Az általános rendelkezések értelmében a német kiadó által Németországra vonatkozóan megállapított fogyasztói árból le kell vonni a 7%-os német hozzáadottérték-adót, majd az összeget meg kell növelni a 10%-os osztrák hozzáadottérték-adóval.

27 – Ez alatt az árak azon szintje értendő, amelyre a végső fogyasztók olyan árkorlátként tekintenek, amelyet átlépve az érintett termék kereslete jelentősen csökken. A pszichológiai árakat éppen ez alatt a küszöb alatt állapítják meg, vagyis például 9,99 euró, 14,99 euró vagy 19,99 euró összegben.

28 – A német hozzáadottérték-adóval csökkentett és az osztrák hozzáadottérték-adóval megnövelt ár.

29 – A német hozzáadottérték-adóval csökkentett és az osztrák hozzáadottérték-adóval megnövelt ár.

iii) A levont következtetések

85. Végeredményben tehát a német könyveket az osztrák könyvektől jogilag eltérő módon kezelik. Ez az eltérő bánásmód alkalmas a német könyvek ausztriai értékesítésének korlátozására.

86. Az, hogy az olyan rendelkezés, amilyen a BPrBG 3. §-a is, ezenfelül tényleges hátrányos megkülönböztetést is eredményez-e, ezáltal nem bír relevanciával. [30]

87. Végül az a tény, hogy a BPrBG német nyelvű könyvekre korlátozódik, már logikai okokból sem minősülhet önálló kereskedelmi korlátnak. A BPrBG 3. §-ához hasonló rendelkezés alkalmazásának kiterjesztése nem német nyelvű könyvekre ugyanis az áruforgalom messzemenő korlátozásaként hatna. [31]

d) A levont következtetések

88. Mivel az olyan rendelkezés, mint amilyen a BPrBG 3. §-a is, jogilag különböző módon érinti az osztrák és a német könyvek értékesítését, nem vonatkozik rá a Keck-kivétel. Ezért az ilyen rendelkezés az EK 28. cikk értelmében a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek minősül.

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről

89. A kérdést előterjesztő bíróság a második kérdésével arra keresi a választ, hogy abban az esetben, ha az olyan tagállami rendelkezés,

30 – A tényleges hátrányos megkülönböztetésnek az átcímkézés szükségessége alapján történő vizsgálata ezért feleslegessé válik. Emellett kétlem, hogy az árral kapcsolatos átcímkézés gazdasági szükségszerűsége a már megállapított hátrányos jogi megkülönböztetésen felül önálló tényleges hátrányos megkülönböztetést is jelenthet-e. *Először is* arra mutatnék rá, hogy az átcímkézést nem írja elő közvetlenül a tagállami szabályozás. Ennélfogva már eleve kétséges, hogy beszélhetünk-e az EK 28. cikk értelmében vett tagállami intézkedésről. *Másodszor,* még ebben az esetben is kételkedve fogadnám a tényleges hátrányos megkülönböztetés feltételezését. A címkézésre vonatkozó előírások valóban hathatnak tényleges hátrányos megkülönböztetésként. Szeretnék azonban rávilágítani arra, hogy a tényleges hátrányos megkülönböztetés szorosan kötődik a származási országhoz. Nem hinném, hogy a származási ország elve alapján biztosított az az igény, hogy egy árut az összes tagállamban ugyanazon az áron értékesíthessenek. Amennyiben az EK 28. cikk szerinti piacra lépéshez való jogot ilyen tágan értelmeznénk, úgy ennek következményeként a tagállamok jog- és gazdasági rendjének az összes – árak eltérését indokolható – különbségét közvetlenül behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek kellene tekinteni.

31 – Ez nem jelenti azt, hogy a német nyelvű könyvekre vonatkozó korlát nem jut szerephez az áruk mozgását szabályozó rendelkezések szempontjából. A jogi igazolás szintjén figyelembe vehető. Az ítélkezési gyakorlat szerint az alapvető szabadságok korlátozása csak akkor indokolt, ha az koherens és rendszeres jellegű, lásd a C-243/01. sz., Gambelli és társai ügyben 2003. november 6-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-13031. o.) 67. pontját. A német- és idegen nyelvű könyvek közötti eltérő bánásmód ezért adott esetben ebben az összefüggésben figyelembe vehető.

mint amilyen a BPrBG 3. §-a is, a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedést jelent, igazolható-e közérdekű kényszerítő indokokra tekintettel az EK 30. cikk vagy az EK 151. cikk alapján.

1. A felek érvei

90. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett e kérdéssel kapcsolatban a felek érvei a következőképpen foglalhatók össze.

91. A *Libro,* az *EFTA Felügyeleti Hatóság* és a *Bizottság* azon a véleményen van, hogy a német és osztrák könyvek közötti eltérő bánásmód nem igazolható.

92. Egyetértenek abban, hogy az ilyen hátrányos megkülönböztetést megvalósító intézkedés csak az EK 30. cikk alapján igazolható. A BPrBG – széles könyvkínálat megőrzését kitűző – céljára azonban nem terjed ki az EK 30. cikk hatálya. Különös tekintettel arra, hogy nincs szó művészi, történelmi vagy régészeti értéket képviselő nemzeti kincsek védelmét szolgáló intézkedésről.

93. A rendelkezés egyébként nem arányos. Ezzel kapcsolatban az EFTA Felügyeleti Hatóság utal arra, hogy az igazolásképpen előadott célok azáltal is elérhetőek, hogy a német könyvek importőrének úgy teszik lehetővé az osztrák fogyasztói árak megállapítását, hogy nem írják elő a német kiadók által megállapított német fogyasztói árakhoz való kötöttség minimális mértékét. További megoldás lehet, hogy a német kiadók számára lehetővé teszik az osztrák fogyasztói árak megállapítását. Az EGT-tagsággal nem rendelkező államok kiadóinak ez megengedett.

94. Az EK 151. cikk alapján történő igazolás sem lehetséges a Libro, az EFTA Felügyeleti Hatóság és a Bizottság álláspontja szerint. Ez a rendelkezés a Közösség szerepvállalásának jogi alapja, nem pedig az EK 28. cikk hatálya alóli kivétel. Az osztrák és német könyvek eltérő bánásmódban való részesítése egyébként sem szükséges az EK 151. cikk alapjául szolgáló célok megvalósításához.

95. Ebből kifolyólag a Libro úgy vélekedik, hogy az osztrák könyvárrögzítő rendszer *mint olyan* nem igazolható közérdekű kényszerítő indokokkal. A kulturális közérdekkel való érvelés ehhez nem elegendő, és a könyvárrögzítés nem tekinthető az általa megvalósítani kívánt célok elérése arányos eszközének. A Bizottság és az EFTA-Hatóság ezzel szemben arra utal, hogy jelen esetben nem *magának* a könyvárrögzítésnek az igazolása a lényeg. Ehelyett csupán arról van szó, hogy igazolható-e az osztrák és a német könyvek közötti eltérő bánásmód.

96. A *szakszövetség* és az *eljárásban részt vevő tagállamok kormányai* azt az álláspontot képviselik, hogy a könyvárrögzítés nem valósít meg hátrányos megkülönböztetést, és így közérdekű kényszerítő indokokkal igazolható.

97. Közérdekű kényszerítő indokként nevezik meg különösen a könyvek mint kulturális javak védelmét, a fogyasztók méltányos könyvárakhoz fűződő érdekeit és azt a törekvést, hogy a lakossághoz a kiskereskedelem széles és változatos hálózata útján juttassák el a könyveket. A BPrBG 3. §-ához hasonló rendelkezések e célok elérésének arányos eszközéül szolgálnak.

98. A szakszövetség és a francia kormány elismeri, hogy a könyvágazat területén a kreativitás és a kulturális sokszínűség védelme nem tartozik az EK 30. cikk hatálya alá.

99. A szakszövetség és az eljárásban részt vevő tagállamok kormányai továbbá arra hivatkoznak, hogy a behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedést az EK 151. cikk alapján igazolni lehet. Eszerint a tagállamok hatáskörébe tartozik a kulturális politika kialakítása. A Közösség az EK 151. cikk (4) bekezdése alapján köteles az EK-Szerződés egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során figyelembe venni a kulturális szempontokat. Ennek következtében a Közösségnek az áruk mozgása keretében is figyelembe kell vennie a tagállamok jogköreit.

2. Jogi értékelés

100. Elöljáróban szeretnék ismételten utalni arra, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatali eljárás folyamán az EK 234. cikk alapján csupán arra köteles, hogy a tagállami bíróság által feltett kérdéseket megválaszolja. [32] Az én olvasatom szerint jelenleg egyedül az a kérdés, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés keretében az osztrák és német könyvek tekintetében megállapított eltérő bánásmód igazolható-e közérdekű kényszerítő indokokkal az EK 30. cikk vagy az EK 151. cikk alapján. Tehát pusztán ezen eltérő bánásmód igazolása releváns, nem pedig maguké a könyvárrögzítő rendszereké.

101. Ezen eltérő bánásmód igazolása tekintetében először is azt állítom, hogy a szakszövetség és az eljárásban részt vevő tagállamok

32 – Lásd a jelen indítvány 25. pontját.

kormányainak érvelése lényegében arra korlátozódik, hogy magát az osztrák könyvárrögzítő rendszert igazolja. Az osztrák és a német könyvek közötti eltérő bánásmód igazolását azonban nem látom e felek érvelésében.

102. Az ilyen intézkedés számomra is nehezen igazolhatónak tűnik.

103. *Először is* – véleményem szerint – már eleve hiányzik az elfogadható igazoló ok.

104. A „Cassis de Dijon”-ügyben hozott ítélet [33] értelmében vett közérdekű kényszerítő követelmények csak megkülönböztetés nélkül alkalmazandó intézkedések igazolására szolgálhatnak. [34] Tehát a jelen ügyben nem szolgálnak igazoló okként.

105. Az EK 30. cikk szerinti igazolásról jelen ügyben nem beszélhetünk. A Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben a Bíróság kifejezetten leszögezte, hogy az EK 30. cikket megszorítóan kell értelmezni, és nem szabad olyan esetekre kiterjeszteni, amelyek nincsenek kifejezetten felsorolva. A Bíróság egyértelműen elutasította a könyvágazat területén a kreativitás és kulturális sokszínűség védelmére történő kiterjesztést. [35]

106. Az EK 151. cikk (4) bekezdésében sem ismerek fel igazoló okot a már említett közérdekű kényszerítő indokokon túlmenően. Az EK 151. cikk esetében a tagállamok és a Közösség hatásköreire vonatkozó rendelkezésről van szó. Az EK 151. cikk (4) bekezdéséből kitűnik ugyan, hogy a Közösség figyelembe veszi a kulturális szempontokat, különösen kultúrái sokszínűségének tiszteletben tartása és támogatása érdekében. Az EK 151. cikk (4) bekezdése azonban nem tartalmaz semmiféle „kulturális fenntartást” a Szerződés egyéb rendelkezéseivel szemben. [36] A tagállamok tehát az EK 151. cikk (4) bekezdéséből nem vezethetnek le olyan rendelkezések megalkotására való jogosultságot, amelyek a másik tagállamból származó áruk forgalmazására hátrányosan megkülönböztető módon hatnak. Tehát a német és az osztrák könyvek eltérő bánásmódban való részesítése nem igazolható az EK 151. cikk (4) bekezdése alapján.

107. *Másodszor,* az osztrák és német könyvek közötti eltérő bánásmód még elfogadható igazoló ok léte esetén sem tekinthető arányosnak. Az említett célokat – különös tekintettel a könyvek mint kulturális javak védelmére és a végső fogyasztók méltányos könyvárakhoz fűződő érdekére – kevésbé korlátozó eszközökkel is el lehet érni. Kifeje-

33 – A Bíróság 120/78. sz. Rewe-Zentral, ún. „Cassis de Dijon”-ügyben 1979. február 20-án hozott ítélete (EBHT 1979., 649. o., 8. pont).

34 – A Bíróság C-1/90. és C-176/90. sz., Aragonesa de Publicidad Exterior és Publivía egyesített ügyekben 1991. július 25-én hozott ítélete (EBHT 1991., I-4151. o., 13. pont), 25/88. sz., Wurmser elleni büntetőeljárási ügyben 1989. május 11-én hozott ítélete (EBHT 1989., 1105. o., 10. pont). Egyetértőleg lásd Fezer, K.-H., hivatkozás a 2. lábjegyzetben).

35 – Lásd az 5. lábjegyzetben hivatkozott ítélet 30. pontját.

36 – Ehhez lásd Everling, U., *Buchpreisbindung im deutschen Sprachraum und Europäisches Gemeinschaftsrecht,* Nomos 1997., 34. o.

zetten ide tartozik, hogy az importőr számára főszabály szerint mérlegelési jogot biztosítsanak a német könyvek osztrák fogyasztói árának megállapítása tekintetében. [37]

108. Mindent egybevetve, a német és osztrák könyvek vonatkozásában fennálló eltérő bánásmódot – véleményem szerint – sem közérdekű kényszerítő indokokkal, sem az EK 30. cikk vagy az EK 151. cikk alapján nem lehet igazolni. [38]

D – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésről*

109. A kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésével arra keresi a választ, hogy a tagállamok jóhiszemű együttműködési kötelezettségét, amely a tagállamokat az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjában, valamint az EK 81. cikkben foglalt versenyjogi rendelkezésekkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alapján terheli, úgy kell-e értelmezni, hogy a BPrBG megalkotása ezzel összeegyeztethető, jóllehet – a kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint – a BPrBG időbeli és tárgyi hatályát tekintve közvetlenül kapcsolódott az 1993. évi Sammelrevershez, tehát a BPrBG megalkotása előtt fennálló, vállalkozások szintjén létrehozott könyvárrögzítő rendszerhez.

1. A felek érvei

110. A feleknek az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdéssel kapcsolatban kifejtett érvei a következőképpen foglalhatóak össze.

111. A *Libro* azt az álláspontot képviseli, hogy a könyvárrögzítés BPrBG szerinti törvényi szabályozása sérti a közösségi hűség elvét, mivel korlátozza a közösségi versenyjogi rendelkezések hatékony érvényesülését.

112. Noha az EK 81. cikk közvetlenül nem alkalmazható a tagállamok intézkedéseire, egy tagállam nem segítheti elő vagy támogathatja a magán piaci szereplők versenyjogi jogsértéseit, és nem erősítheti azok hatásait sem. Az ilyen jogsértés előfeltétele, hogy a tagállami intézkedések kapcsolatban álljanak a magánvállalkozások kartelljogba ütköző magatartásával. E kapcsolat a Libro szerint abban áll, hogy az osztrák jogalkotó a BPrBG-be lénye-

37 – A felek semmi olyanra nem hivatkoztak, amely e megközelítés ellen szólna. E megközelítési móddal szemben – véleményem szerint – az sem hozható fel kifogásként, hogy az importőrök a BPrBG által kitűzött célokat – a belföldi kiadóktól eltérően – nem vennék kellőképpen figyelembe az osztrák fogyasztói árak rögzítésekor. Amennyiben fennáll ez a kétség, elegendő lenne megfelelő felügyelet alá helyezni a kiadók és importőrök – osztrák fogyasztói árak vonatkozásában fennálló – árrögzítő tevékenységét.

38 – Nem túl meggyőző a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapvető jog tiszteletben tartására történő hivatkozás sem. Először is nem ismerhető fel, milyen vonatkozásban érintett jelen esetben a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapvető jog. Felfoghatatlan továbbá, miért is lenne szükséges a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapvető jog tiszteletben tartásához a német és osztrák könyvek vonatkozásában fennálló eltérő bánásmód.

gében a versenyjogba ütköző 1993. évi Sammelrevers rendelkezéseit vette át. Ez már a BPrBG megalkotását kísérő körülményekből és a törvény előkészítő anyagaiból is kitűnik.

113. Egy fennálló megállapodás megerősítése nem feltételezi, hogy a törvényi szabályozás és a megállapodás teljesen megegyezzenek egymással. Elegendő, ha a kartelljog szempontjából aggályos elemek átvételre kerülnek. Az osztrák jogalkotó nemcsak idejét és tárgyát tekintve kapcsolódott egy kartelljogilag elfogadhatatlan árrögzítéshez, hanem olyan lényeges elemeket is átvett, mint a fogyasztói árak kiadók általi megállapítása. A kapcsolatot a BPrBG 10. §-ában foglalt átmeneti rendelkezések, valamint az támasztja alá, hogy a BPrBG az 1993. évi Sammelrevers mintájára a német nyelvű könyvekre korlátozódik.

114. A *szakszövetség*, az *eljárásban részt vevő tagállamok kormányai*, az *EFTA Felügyeleti Hatóság* és a *Bizottság* véleménye szerint a tagállamok jóhiszemű együttműködési kötelezettségének semminemű megsértése nem áll fenn.

115. A tagállamok főszabály szerint szabadon hozhatnak gazdaságpolitikai intézkedéseket még abban az esetben is, ha ezek az intézkedések ugyanúgy versenykorlátozónak minősülnek, mint a vállalkozások közötti megállapodások. Ez a szabadság ugyan korlátozott azáltal, hogy az EK 10. cikk második bekezdése szerint a tagállamok nem fogadhatnak el olyan intézkedéseket, amelyek a vállalkozásokra vonatkozó versenyjogi szabályok hatékony érvényesülését gátolják. Azonban csak akkor beszélhetünk ilyen intézkedésről, ha egy tagállam előírja vagy támogatja az EK 81. cikkel ellentétes kartellmegállapodásokat, illetve megerősíti ezek hatásait, illetve megfosztja saját szabályozását annak állami jellegétől azáltal, hogy magánszereplőkre ruházza a gazdaságot érintő döntések meghozatalának felelősségét.

116. A BPrBG azonban nem arra irányul, hogy előírja vagy támogassa a versenyjogba ütköző megállapodások megkötését. Az árak vertikális rögzítését ugyanis eleve törvény írja elő. A fogyasztói árak megállapítása ennélfogva nem minősül megállapodásnak.

117. Versenyellenes megállapodás megerősítéséről sem beszélhetünk. Ezt csak akkor feltételezhetnénk, ha a tagállam csupán átvenne egy versenyellenes megállapodást, és a gazdasági szereplőket a szabályozás betartására kötelezné vagy ösztönözné. Amennyiben az államok teljesen függetlenül és a közérdeket szem előtt tartva járnak el, nem áll fenn a jóhiszemű együttműködésre vonatkozó kötelezettség megsértése.

118. Tartalmát tekintve a BPrBG ugyan az 1993. évi Sammelrevers egyik központi elemét, vagyis a kiskereskedők megállapított fogyasztói árakhoz való főszabály szerinti kötöttségét veszi át. A nemzeti rendelkezések azonban nem csupán az 1993. évi Sammelrevers elemeinek átvételére korlátozódtak. Sokkal inkább a könyvárrögzítés alapvető módosításáról és új rendszerének bevezetéséről van szó. Ez különösen abban mutatkozik meg, hogy a fogyasztói ár teljesen rögzített árból minimálárrá változik, lehetséges a kereskedelmi előnyök figyelembevétele és a legfeljebb 5%-os árengedmény alkalmazása is. A szakszövetség utal arra, hogy a BPrBG 10. §-a csupán átmeneti rendelkezés volt, amellyel az osztrák jogalkotó a kiadókat és az importőröket kívánta megszabadítani attól a kényszertől, hogy a BPrBG hatálybalépése után az összes könyv fogyasztói árát haladéktalanul meg kelljen állapítaniuk.

119. A Bizottság azt az álláspontot képviseli, hogy még abban az esetben is, ha feltehető az EK 81. cikk (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdésével ellentétes, fennálló kartellmegállapodás megerősítése, vizsgálni kell, hogy ez az EK 81. cikk (3) bekezdése alapján mentességet élvez-e. E kérdés megválaszolásához az előzetes döntéshozatalra utaló határozat nem nyújt elegendő támpontot.

120. Az EFTA-Hatóság arra hivatkozik, hogy ha a jóhiszemű együttműködés kötelezettségének megsértését feltételezzük, paradox helyzet áll elő. Az olyan tagállami intézkedés, amelynek elfogadásakor a tagállamban nem létezett megfelelő megállapodás a vállalkozások között, nem sértené az EK 81. cikket; egy másik tagállam intézkedése, amelynek elfogadásakor a vállalkozások között létezett megfelelő megállapodás, ellenben nem lenne megengedhető.

121. A szakszövetség, az eljárásban részt vevő tagállamok kormányai, az EFTA-Hatóság és a Bizottság előadják továbbá, hogy az osztrák jogalkotó a BPrBG-t nem fosztotta meg annak állami jellegétől azáltal, hogy magánszereplőkre ruházta a gazdaságot érintő döntések meghozatalának felelősségét.

122. A kiadó egyoldalú nyilatkozatáról és nem megállapodásról van szó. A minimálárak betartására a törvény kötelez. A fogyasztói árak kiadók általi megállapítása csak azért befolyásolja a versenyt, mert ezt törvény írja elő. A Bizottság utal arra, hogy egyébként a fogyasztók számára ajánlott árakról lenne szó, amely versenyjogilag főszabály szerint megengedett.

123. Végezetül az eljárásban részt vevő államok kormányai rámutatnak arra, hogy a Közösség nem alakított ki versenypolitikát a tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerek

területén. Az osztrák kormány utal arra, hogy akkor beszélhetünk tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerről, ha az érintett tagállam területén forgalomba hozott könyvekkel kapcsolatban egy tagállami törvény árrögzítést rendel el. Abban az esetben is nemzeti könyvárrögzítő rendszerből kell kiindulni, ha e rendszer importált vagy reimportált könyvekre vonatkozik.

124. A német kormány kétli, hogy az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával, valamint az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdését alkalmazni lehetne. Amennyiben valamely intézkedés nem esik a Dassonville-formula alkalmazási körébe, vagy teljesíti a Keck-kivétel feltételeit, az EK 28. cikk és az EK 30. cikk különös rendelkezéseknek tekintendők, amelyek kizárják az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával, valamint az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdésének alkalmazását.

2. Jogi értékelés

125. A kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy úgy kell-e értelmezi a tagállamok jóhiszemű együttműködési kötelezettségét, amely azokat az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjában, valamint az EK 81. cikkben foglalt versenyjogi rendelkezésekkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alapján terheli, hogy azzal a BPrBG megalkotása összeegyeztethető.

126. E kérdés csak abban az esetben merül fel, ha a nemzeti szabályozás, mint amilyen a BPrBG 3. §-a is, nem minősül behozatalra vonatkozó korlátozással azonos hatású intézkedésnek az EK 28. cikk értelmében. Meglátásom szerint ezért a Bíróságnak ezt a kérdést nem kell vizsgálnia. Azonban másodlagosan megválaszolom arra az esetre, ha Bíróság nem osztaná az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdéssel kapcsolatban kialakított álláspontomat.

127. Az EK 81. cikk a vállalkozásoknak címzett olyan rendelkezés, amelynek alkalmazhatósága vállalkozások megállapodását vagy összehangolt magatartását feltételezi. Az EK 81. cikk ezért főszabály szerint nem alkalmazható a tagállamok közhatalmi aktusaira. Az EK 10. cikk második bekezdése azonban úgy rendelkezik, hogy a tagállamok tartózkodjanak minden olyan intézkedéstől, amely veszélyeztetheti az EK-Szerződés célkitűzéseinek megvalósítását. Az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja szerint a Közösség tevékenysége olyan rendszert foglal magában, amely megakadályozza a belső piaci verseny torzulását. A Közösség versenypolitikájának

közelebbi meghatározását különösen az EK 81. cikk tartalmazza. A tagállamoknak tehát az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával, valamint az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alapján tartózkodniuk kell minden olyan intézkedéstől, amely az EK 81. cikk hatékony érvényesülését akadályozhatja. [39] Ez a tagállamok törvények vagy rendeletek formáját öltő aktusaira is vonatkozik. [40]

128. Másrészről elismert, hogy egy tagállamnak nem az összes, versenyt befolyásoló intézkedése sérti az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikk (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdését. [41] Az együttműködési kötelezettség e széles körű alkalmazása oda vezetne, hogy a tagállamok közösségi jogi felügyelet alá kerülnének azon területek vonatkozásában is, amelyek a hatáskör-átruházás elvének megfelelően a Közösség helyett a tagállamok hatáskörében maradtak. [42]

129. Az elhatárolás nehézsége abban mutatkozik meg, hogy például a gazdaság- vagy kultúrpolitika területén meghozott tagállami intézkedések, amelyek elfogadása az EK 98. és azt követő cikkek, illetve az EK 151. cikk alapján tagállami hatáskörbe tartozik, hatással lehetnek a versenyre. Amennyiben az együttműködési kötelezettség alapján az összes, e területeken elfogadott tagállami intézkedés versenyre gyakorolt hatását ellenőriznék, a tagállamokat az e területen meghozott intézkedések vonatkozásában is „kereskedelmi jogi korlátok" kötnék. Ez azonban nem egyeztethető össze a hatáskör-átruházás elvével.

130. A Bíróság e területre vonatkozó ítélkezési gyakorlatát [43] tehát egyrészt átszövi a tagállami hatáskörök tiszteletben tartásának szükségessége, másrészt az a követelmény, hogy a Közösség versenypolitikája nem rendelhető tagállami intézkedések alá.

131. A mára állandósult ítélkezési gyakorlat szerint csak akkor feltételezhető az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdésének megsértése, ha a tagállam az EK 81. cikkel ellentétes

39 – Lásd többek között a Bíróság 13/77. sz. GB-Inno-BM-ügyben 1977. november 16-án hozott ítéletének (EBHT 1977., 2115. o.) 31. pontját; 267/86. sz. Van Eycke-ügyben 1988. szeptember 21-én hozott ítéletének (EBHT 1988., 4769. o.) 16. pontját; C-153/93. sz. Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft ügyben 1994. június 9-én hozott ítéletének (EBHT 1994., I-2517. o.) 14. pontját; C-66/96. sz. Corsica Ferreris France ügyben 1998. június 18-án hozott ítéletének (EBHT 1998., I-3949. o.) 35. pontját; C-96/94. sz. Centro Servizi Speditorio ügyben 1995. október 5-én hozott ítéletének (EBHT 1995., I-2883. o.) 20. pontját, valamint C-185/91. sz. Reiff-ügyben 1993. november 17-én hozott ítéletének (EBHT 1993., I-5801. o.) 14. pontját; ehhez az ítélkezési gyakorlathoz lásd: Emmerich, W., in: Dauses, M., *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts,* H. I., 1. §, 9. kiegészítő füzet, 11. pont; Wollmann, H. pedig – in: Mayer, H., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag,* Manz 2006., EGK 81. cikk, 72. füzet, 3. pont – e tekintetben utal az osztrák BPrBG problematikájára.

40 – Lásd a 39. lábjegyzetben hivatkozott Van Eycke-ügyben hozott ítélet 16. pontját és a 39. lábjegyzetben hivatkozott Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft ügyben hozott ítélet 14. pontját.

41 – Lásd Darmon főtanácsnok 39. lábjegyzetben hivatkozott Reiff-ügyben 1993. július 14-én ismertetett indítványának 32. pontját.

42 – Lásd Emmerich, W. 39. lábjegyzetben hivatkozott művének 12. pontját.

43 – Ezen ítélkezési gyakorlat átfogó elemzéséről lásd különösen Henriksen, U.B., *Anti-Competitive State Measures in the European Community,* Handelshøjskolens Forlag 1994.; Schwarze, J., „Der Staat als Adressat des europäischen Wettbewerbsrechts", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht,* 2000., 613. és azt követő oldalak, 616–622. o.

kartellmegállapodásokat előírja *(első esetcsoport),* támogatja *(második esetcsoport),* vagy megerősíti azok hatásait *(harmadik esetcsoport),* illetve ha megfosztja saját szabályozását annak állami jellegétől azáltal, hogy magánszereplőkre ruházza a gazdaságot érintő döntések meghozatalának felelősségét *(negyedik esetcsoport).* [44]

a) Versenyellenes megállapodás előírása, támogatása vagy hatásainak megerősítése

132. Az első három esetcsoport vonatkozásában lényeges feltétel, hogy a tagállami intézkedés versenyellenes megállapodáshoz kapcsolódjon. Ennyiben a tagállamok *járulékos* magatartásáról beszélhetünk. [45] Jelen ügyben olyan versenyellenes megállapodásként, amelyhez a tagállami intézkedés kapcsolódhatott, különösen [46] az 1993. évi Sammelrevers jön szóba.

i) Versenyellenes megállapodás?

133. Az 1993. évi Sammelrevers rendszere alapján az osztrák kiskereskedőket kötötték a német kiadók által megállapított fogyasztói árak. Ezek a fogyasztói árak teljesen rögzített árak voltak. Mivel a teljesen rögzített árak vertikális megállapítása kimeríti az EK 81. cikk (1) bekezdésének a) pontja szerinti példát, nem kétlem, hogy versenykorlátozó megállapodásról volt szó. [47] Véleményem szerint

44 – Állandó ítélkezési gyakorlat a Bíróság 39. lábjegyzetben hivatkozott Van Eycke-ügyben 1988. szeptember 21-én hozott ítélete (16. pont) óta. Lásd még a C-2/91. sz. Meng-ügyben 1993. november 17-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-5751. o.) 14. pontját a 39. lábjegyzetben hivatkozott Reiff-ügyben hozott ítélet 14. pontját és a C-245/91. sz. Ohra Schadeverzekeringen ügyben 1993. november 17-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-5851. o.) 10. pontját.

45 – E fogalmat Schwarze, J. használja (gzetben hivatkozott műve, 621. o.).

46 – Az 1993. évi Sammelrevers 2000. június 30-án hatálybalépett módosítása nem írja elő az osztrák kiadók, valamint nagy- és kiskereskedők szerepvállalását. Ezért a Bizottság e megállapodás tekintetében megállapította, hogy a módosított változat nem alkalmas a tagállamok közötti kereskedelem korlátozására. E tekintetben tehát úgy tűnik, hogy eleve hiányzik a *versenyellenes* megállapodás.
További (inkább csak elméleti) lehetőség lenne, hogy maga a BPrBG testesíti meg a versenyellenes megállapodást. Az ítélkezési gyakorlat szerint az intézkedések kettős természettel bírhatnak, tehát az állam mellett a vállalkozásoknak is tulajdoníthatóak (a Bíróság 123/83. sz. Clair-ügyben 1985. január 30-án hozott ítéletének [EBHT 1985., 391. o.] 19–20. pontja). Ez azonban azt feltételezné, hogy a BPrBG, törvényi jellege ellenére, az érintett vállalkozások közötti *megállapodást* jelent. Véleményem szerint azonban ez jelen esetben nem tehető fel. Az, hogy az érintett felek esetleg ösztönözték a jogalkotást, és a törvényhozás folyamán meghallgatták őket, még nem elegendő annak feltételezéséhez, hogy magánszereplők törvényben rögzített megállapodásáról van szó.

47 – Nem tartom meggyőzőnek azt a megközelítést, miszerint az 1993. évi Sammelrevers nem járt a verseny korlátozásával (lásd Vranes, E., *Buchpreisbindung und rule of reason,* Manz 1999., 38–41. o.). Ahogy azt már a C-209/07. sz., Beef Industry Development Society és Barry Brothers ügyben 2008. szeptember 4-én ismertetett indítványom (2008. november 20-án hozott ítélet, EBHT 2008., I-8637. o.) 51–58. pontjában kifejtettem, nem minden, a fogyasztók érdekei tekintetében potenciálisan előnyös megállapodás zárja ki a verseny korlátozásának megállapítását. A vállalkozások szintjén rögzített, határokon átnyúló könyvárrögzítő rendszerek versenyjogi megítéléséről lásd különösen az 5. lábjegyzetben hivatkozott VBVB és VVVB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 44–46. pontját.

a hatás is érezhető. [48] Mivel a jelen ügyben nem vitás, hogy az Ausztriában értékesített könyvek nagy része német könyv, abból kell kiindulni, hogy ez alkalmas a tagállamok közötti kereskedelem korlátozására. Az 1993. évi Sammelrevers rendszere ezért kimeríthette az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglalt feltételeket. [49]

134. Tekintetbe kell azonban venni azt, hogy az EK 81. cikk kétszintű. Valamely megállapodás csak akkor tekinthető az EK 81. cikkel ellentétesnek, ha nem élvezi az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti mentességet. [50] Egy tagállamnak ezért nem róható fel egy, az EK 81. cikk (3) bekezdése szerint mentesített megállapodás előírása, támogatása vagy hatásainak megerősítése. Ezért a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy fennálltak-e az EK 81. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek, [51] tehát hogy az 1993. évi Sammelrevers rendszere hozzájárult-e az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé téve a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből anélkül, hogy az érintett vállalkozásokra olyan korlátozásokat rótt volna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek, vagy lehetővé tette volna ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.

135. Az ilyen vizsgálat átfogó elemzést követel. [52] Ezért célszerűnek tartom, hogy először annak kérdésével foglalkozzam, hogy az osztrák jogalkotó az 1993. évi Sammelreverst előírta-e, támogatta-e, vagy megerősítette-e hatásait.

48 – Ezzel kapcsolatban figyelembe kell venni azt, hogy jóllehet az 1993. évi Sammelrevers rendszere nem írta elő a kiadók horizontális megállapodását, a mintaszerződést követő és megbízottak által kötött szerződéseket azonban összességükben, vagyis megállapodások csoportjaként kell vizsgálni; a C-234/89. sz. Delimitis-ügyben 1991. február 28-án hozott ítélet (EBHT 1991., I-935. o.) 19. és azt követő pontjai.

49 – Erről egyetértőleg lásd Hofmann, T., „Buchpreisbindungen auf dem Prüfstand des Europarechts", *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht,* 2000., 561. és 562. o.

50 – Lásd a Bíróság 136/86. sz., BNIC kontra Aubert ügyben 1987. december 3-án hozott ítéletének (EBHT 1987., 4789. o.) 21. pontját, amelyben a Bíróság az EK 81. cikk (3) bekezdésére hivatkozott.

51 – A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 1., 2003.1.4., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) hatálybalépésével a kivételek megállapítására épülő tilalmi rendszert az önellenőrző rendszer váltotta fel (az 1/2003 rendelet 1. cikkének (1) és (2) bekezdése). Ettől kezdve a tagállami bíróságok feladata az EK 81. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek vizsgálata (ezzel kapcsolatban lásd a Bizottság és az EU-tagállamok bíróságai között a Szerződés 81. és 82. cikkének alkalmazása során folytatott együttműködésről szóló bizottsági közleményt [HL 2004. C 101., 54. o.]). Megállapítom, hogy bár a kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésben abból indult ki, hogy empirikus adatokkal nem támasztható alá az, hogy a törvény által előírt könyvárrögzítés eszköze alkalmas lenne a könyvgyártás támogatása, a szabályozott árak melletti széles könyvkínálat és a kiskereskedők nagy száma céljainak elérésére. Én azonban nem vélem úgy, hogy a kérdést előterjesztő bíróság ezzel azt kívánta volna kifejezésre juttatni, hogy az EK 81. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek fennállására vonatkozóan lefolytatott bizonyítás eredményeként meggyőződött róla, hogy nem állnak fenn e feltételek.

52 – Az 1993. évi Sammelreversnek az EK 81. cikk (3) bekezdésével való összeegyeztethetőségét értékelő vélemények áttekintését lásd Hofmann, T., hivatkozás a 49. lábjegyzetben); Engelmann, M. o. (hivatkozás a 3. lábjegyzetben).

ii) Előírás, támogatás vagy a hatások megerősítése

136. Az ítélkezési gyakorlat egy versenyellenes megállapodás hatásainak megerősítését látja abban, hogy ha egy tagállam csupán részben vagy egészben átveszi egy, a vállalkozások közötti versenyellenes megállapodás elemeit.[53] Egy versenyellenes megállapodás megkönnyítése vagy támogatása alatt a Bíróság olyan intézkedéseket ért, amelyek a vállalkozások ilyen magatartását ösztönzik.[54]

137. Mivel az 1993. évi Sammelrevers helyét – a BPrBG által – államilag előírt könyvárrögzítő rendszer vette át, jelen esetben állami intézkedésként az 1993. évi Sammelrevers hatásainak megerősítése jöhet szóba.

138. Ahogy arra korábban[55] hivatkoztam, ennek az esetcsoportnak a lényegi jellemzője az, hogy a tagállami intézkedés járulékos jelleggel kapcsolódik a vállalkozások közötti versenykorlátozó megállapodáshoz. Ezért jelen ügyben először annak kérdése merül fel, hogy a BPrBG közvetlenül kapcsolódott-e az 1993. évi Sammelrevershez, másodszor az, hogy vezethetett-e a BPrBG 10. §-a szerinti átmeneti rendelkezés kapcsolódáshoz, harmadszor pedig az, hogy elegendő-e a tartalmi kapcsolat.

– Közvetlen kapcsolat az 1993. évi Sammelreversszel?

139. Jelen ügyben azért nem feltételezhető a BPrBG és az 1993. évi Sammelrevers közvetlen kapcsolata, mert az osztrák kiadók, valamint nagy- és kiskereskedők már nem voltak részesei az 1993. évi Sammelreversnek, amikor a BPrBG hatályba lépett.

– Kapcsolat a BPrBG 10. §-a szerinti átmeneti rendelkezés alapján?

140. Létrejöhetett azonban a kapcsolat azáltal, hogy a BPrBG 10. §-a olyan árak átmeneti alkalmazását rendelte el, amelyek a raktáron lévő könyvek 2000. június 20-án közzétett jegyzékében szerepeltek. A jegyzék pedig – úgy tűnik – olyan fogyasztói árakat tartalmaz, amelyeket az 1993. évi Sammelrevers rendszere keretében állapítottak meg.

141. Figyelembe kell azonban venni azt, hogy jóllehet a BPrBG 10. §-a kapcsolódhat az 1993. évi Sammelrevers rendszere szerint

53 – A 39. lábjegyzetben hivatkozott Van Eycke ügyben hozott ítélet 18. pontja és a 44. lábjegyzetben hivatkozott Meng-ügyben hozott ítélet 19. pontja.

54 – A Bíróság 66/86. sz. Ahmed Saeed-ügyben 1989. április 11-én hozott ítéletének (EBHT 1989., 803. o.) 49. és 52. pontja, valamint C-35/96. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1998. június 18-án hozott ítéletének (EBHT 1998., I-3851. o.) 54. pontja. Ehhez lásd Schwarze, J., (hivatkozás a 43. lábjegyzetben).

55 – Lásd a jelen indítvány 132. pontját.

egyeztetett árakhoz, nem kapcsolódik azonban az 1993. évi Sammelrevers egyéb szabályaihoz. Az 1993. évi Sammelrevers és a BPrBG szabályozása különösen abban tér el, hogy a BPrBG alapján a teljesen rögzített árak helyett minimálárakat szabnak meg, figyelembe vehető az elért kereskedelmi előny, és az osztrák fogyasztói árakból legfeljebb 5% engedmény nyújtható. [56]

142. Ezért a BPrBG 10. §-a sem fejezi ki a BPrBG járulékos jellegét az 1993. évi Sammelrevers vonatkozásában.

– Elegendő-e a tartalmi kapcsolat?

143. Így felmerül a kérdés, hogy feltehető-e az 1993. évi Sammelrevers hatásainak megerősítése akkor is, ha a BPrBG tartalmát tekintve az 1993. évi Sammelrevershez kapcsolódott.

144. Jelen esetben e kérdés azért merül fel különös nyomatékkal, mert az osztrák jogalkotó nem hagyott kétséget afelől, hogy az 1993. évi Sammelrevers által előírt vertikális árrögzítést alapjaiban fenn kívánja tartani, és mert a BPrBG hatálybalépése időben szorosan összefüggött azon időponttal, amikor az osztrák kiadók, valamint nagy- és kiskereskedők kiléptek az 1993. évi Sammelrevers rendszeréből.

145. A tagállami bíróság által említett körülmények ellenére nem hiszem, hogy abban a tényben, miszerint a BPrBG tartalmilag az 1993. évi Sammelrevers elemeihez kapcsolódik, az 1993. évi Sammelrevers hatásainak megerősítését lehet látni.

146. Először is ez ellen szól az ítélkezési gyakorlat által használt megfogalmazás. Eszerint csak akkor áll fenn egy versenyellenes megállapodás hatásainak megerősítése, ha egy tagállam csupán részben vagy egészben átveszi a gazdasági szereplők között létrejött megállapodások elemeit. [57]

147. Az osztrák jogalkotó nem vette át teljesen az 1993. évi Sammelreverst. Véleményem szerint az ítélkezési gyakorlat értelmében vett részleges átvételről sem beszélhetünk. „Részleges átvétel" fogalma alatt azt értem, hogy az csak akkor áll fenn, ha a versenyellenes megállapodás tárgyát tekintve osztható, és a tagállam a megállapodás tárgyának csak egy részét vette át annak tartalmi módosítása nélkül. A járulékos jelleget továbbgondolva úgy vélem, hogy az ítélkezési gyakorlat csak olyan tagállami

56 – Egyébként úgy tűnik, hogy az alapeljárás tárgyát képező könyveket nem tüntették fel a raktáron lévő könyvek 2000. június 20-án közzétett jegyzékében. Ennyiben tehát – a jelen eljárás szempontjából – a BPrBG 10. §-a nem releváns.

57 – A 39. lábjegyzetben hivatkozott Van Eycke ügyben hozott ítélet 18. pontja és a 44. lábjegyzetben hivatkozott Meng-ügyben hozott ítélet 19. pontja.

intézkedésekre vonatkozik, amelyek kifejezetten kapcsolódnak a vállalkozások között fennálló megállapodás egy részéhez. [58] Emellett szól az is, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a tagállamnak az átvételre kell szorítkoznia.

148. Jelen esetben az osztrák jogalkotó a jogalkotási eljárás keretében tekintettel volt az 1993. évi Sammelreversre. E rendszert azonban – amint azt korábban ismertettem [59] – tartalmilag módosította. Ezért véleményem szerint nem tehető fel, hogy az 1993. évi Sammelrevers részleges átvételére szorítkozott.

149. Úgy vélem továbbá, hogy az ítélkezési gyakorlat csak e megszorító értelmezése egyeztethető össze a hatáskör-átruházás elvével. Amint azt fent bemutattam, [60] az EK 10. cikk szerinti jóhiszemű együttműködési kötelezettség keretében figyelembe kell venni, hogy a tagállamok saját hatásköreik gyakorlásakor főszabály szerint szabadon hozhatnak versenykorlátozó célú vagy hatású intézkedéseket. Ezért az, hogy egy tagállami intézkedés versenykorlátozó-e, és ha igen, milyen mértékben, nem lehet döntő szempont. [61]

150. Meglátásom szerint ez az elv nem teszi lehetővé, hogy egy törvény által előírt intézkedést egy versenyellenes megállapodás hatásainak megerősítéseként fogjunk fel csupán azért, mert hasonló versenykorlátozó célzattal vagy hatással bír. Ezekben az esetekben – ahogy a jelenlegiben is igen világosan látszik – a megengedhető önálló tagállami intézkedést a konkrét esetben jelentősen nehezebb, ha nem lehetetlen, lenne elhatárolni a megengedhetetlen tartalmi átvételtől.

151. Egy megszorító, szigorúan járulékos jellegű megközelítés elkerülhetővé teszi azt az ellentmondásos helyzetet is, hogy egy tagállami intézkedés valamely tagállamban pusztán azért minősüljön az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdésével ellentétesnek, mert a vállalkozások korábban hasonló

58 – 85. sz. VVR-ügyben 1987. október 1-jén hozott ítéletének (EBHT 1987., 3801. o.) 23. pontját. Egyetértőleg lásd Weuster, A., *Die Neuregelung der Buchpreisbindung in Deutschland*, Boorberg, 2007., 216. és azt követő oldalak.

59 – Lásd a jelen indítvány 141. pontját.

60 – Lásd a jelen indítvány 128. és 129. pontját.

61 – Szintén erről lásd Joliet, R., „National anti-competitive Legislation and Community Law”, *Fordham International Law Journal*, 1989., 174. o.; Henriksen, U.B., 43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 69. o. Az ítélkezési gyakorlat elutasítja azt a megközelítést, amely a tagállami intézkedés tartalmát vagy versenyre gyakorolt hatását vizsgálja, lásd különösen a 39. lábjegyzetben hivatkozott Van Eycke ügyben hozott ítélet 18. pontját, valamint a 44. lábjegyzetben hivatkozott Meng-ügyben hozott ítélet 14–22. pontját. A Van Eycke-ügyben hozott ítéletről lásd Henriksen, U.B., 43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 114. o. Emmerich, W. ezzel szemben azt a megközelítést javasolja, amely a tagállami intézkedés tartalmát vagy versenyre gyakorolt hatását vizsgálja (39. lábjegyzetben hivatkozott műve, 15. pont).

hatású megállapodást kötöttek, míg egy másik tagállamban elfogadható ezen intézkedés meghozatala, mivel ott korábban nem létezett a vállalkozások ilyen tartalmú megállapodása.

152. Véleményem szerint abban sem rejlik semmi ellentmondás, hogy noha a tagállamok saját kezdeményezés alapján hozhatnak versenykorlátozó célú vagy hatású törvényeket, a jóhiszemű együttműködési kötelezettség alapján tilos a vállalkozások hasonló megállapodásának hatásait megerősíteniük. Ebben csak akkor lehetne ellentmondást felfedezni, ha a jóhiszemű együttműködési kötelezettség alapján lényeges lenne, hogy a törvény rendelkezik-e versenytorzító céllal vagy hatással. Ezt az értelmezést azonban a hatáskör-átruházás elve [62] alapján nem lehet kiindulási alapnak tekinteni. Egy tagállamtól ugyanis nem vehető el annak lehetősége, hogy vállalkozások közötti megállapodásokhoz hasonló tartalmú törvényi rendelkezéseket fogadjon el, ha az saját kezdeményezésre történik.

153. Jelen esetcsoportban a jóhiszemű együttműködés elve tehát annak tilalmára korlátozódik, hogy a tagállamok a vállalkozások között létrejött, az EK 81. cikkbe ütköző megállapodások hatásait megerősítsék azáltal, hogy e vállalkozások közötti megállapodásokat szigorúan járulékos jelleggel, teljesen vagy részlegesen azok módosítása vagy tartalmi revíziója nélkül vegyék át. A Bizottság helyesen utalt arra, hogy a tagállamok ilyen magatartása jelzésértékű, amely sértheti a közösségi versenypolitika hatékony érvényesülését *(effet utile)*.

154. Véleményem szerint tehát a BPrBG-nek az 1993. évi Sammelrevershez való tartalmi kapcsolódása nem tekinthető az 1993. évi Sammelrevers hatásai megerősítésének.

iii) A levont következtetések

155. Tehát összességében – az 1993. évi Sammelrevers versenyjogi megítélésétől függetlenül – a BPrBG elfogadása nem tekinthető versenyellenes megállapodás előírásának, támogatásának vagy hatásai megerősítésének.

b) A gazdaságot érintő döntésekért való felelősség magán gazdasági szereplőkre történő átruházása

156. A fent említett [63] negyedik esetcsoport szerint a jóhiszemű együttműködési kötelezettséget akkor is megszegheti egy tagállam, ha intézkedését megfosztja állami jellegétől azáltal, hogy magán gazdasági szereplőkre ruházza a gazdaságot érintő döntések meghozatalának felelősségét. Az állandó ítélkezési

62 – Lásd a jelen indítvány 128. és 129. pontját.

63 – Lásd a jelen indítvány 131. pontját.

gyakorlat által figyelembe vett ezen negyedik esetcsoport elemzéséből kitűnik, hogy különösen a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletre [64] vezethető vissza. [65]

157. Magán gazdasági szereplők tagállami jogosítványokkal történő felruházása alapvetően akkor jön szóba, ha a magán gazdasági szereplőket állami törvények jogosítják fel arra, hogy állami felügyelet nélkül kötelező erejű árakat írjanak elő harmadik felek számára. [66]

158. Ennek az esetcsoportnak a jelen ügyre való alkalmazhatósága ellen különösen azzal érvelnek, hogy nem áll fenn vállalkozások közötti megállapodás (i.), nem telepítették a döntést magán gazdasági szereplőkre (ii.), és a Közösség nem fogalmazott meg versenypolitikát a nemzeti könyvárrögzítő rendszerek területén (iii.).

64 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott ítélet 15. pontja.

65 – Lásd Henriksen, U.B. elemzését (43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 114. és 115. o.).

66 – Így Niemeyer, J., „Die Anwendbarkeit von Art. 85 und 86 EG-Vertrag auf staatliche Maßnahmen", *Wirtschaft und Wettbewerb,* 1994, 721. és azt követő oldalak., 723. o.

i) A járulékos jelleg szükségességének hiánya

159. Részben ennél az esetcsoportnál is megkövetelik a vállalkozások között létrejött, az EK 81. cikkel ellentétes megállapodásokhoz való szoros kapcsolódást. [67]

160. Ez az álláspont nem igazán meggyőző.

161. *Először is,* nem található az ítélkezési gyakorlatban arra vonatkozó utalás, hogy e negyedik esetcsoport körében is szükséges lenne a vállalkozások versenyellenes megállapodásához való szoros kapcsolódás.

67 – Így Weuster, A., 58. lábjegyzetben hivatkozott műve, 219. o.; Niemeyer, J., 66. lábjegyzetben hivatkozott műve, 730–731. o.; Schwarze, J., 43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 620–622. o.

162. Ehelyett a Bíróság a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben abból indult ki, hogy az a nemzeti szabályozás, amely *feleslegessé teszi* a vállalkozásoknak az EK 81. cikk (1) bekezdésében tiltott magatartását, rábízva a könyvkiadókra vagy importőrökre annak felelősségét, hogy szabadon meghatározzák a kötelező árakat a kiskereskedelmi fázisban, akadályozza az EK 81. cikk hatékony érvényesülését, és ezáltal az EK 10. cikk második bekezdésébe ütközik. [68] A Bíróság ebben az ítéletben nem adott ugyan egyértelműen igenlő választ arra, hogy a nemzeti könyvárrögzítő rendszerek a negyedik esetcsoport alkalmazási körébe tartoznak-e. [69] Azonban ebben az esetben, amelyben a vállalkozások között korábban egyértelműen nem létezett megállapodás, folytatta a jóhiszemű együttműködési kötelezettség megsértésének vizsgálatát, és a kötelezettség megszegését bizonyos feltételekkel lehetségesnek tartotta. [70] Ebből – úgy vélem – arra lehet következtetni, hogy a Bíróság a negyedik esetcsoportra nézve nem követeli meg azt, hogy az állami intézkedés szorosan kapcsolódjon egy, a vállalkozások között már fennálló versenyellenes megállapodáshoz. [71] Számomra nem tűnik ki a Bíróság későbbi ítéleteiből, hogy a Bíróság ezen álláspontját feladta volna. [72]

163. *Másodszor*, nem is tartom megfelelőnek, hogy ez az esetcsoport csak olyan intézkedésekre korlátozódjon, amelyek a vállalkozások versenyellenes megállapodásaihoz járulékosan kapcsolódnak. Ahogy azt fentebb bemutattam, [73] nem csak azt lehet vizsgálni, hogy egy állami intézkedés kihat-e a versenyre, és ha igen, ez milyen hatásokban nyilvánul meg. Ez azonban nem is tárgya ennek az esetcsoportnak. A negyedik esetcsoportba tartozó, tagállamok számára felróható magatartás inkább abban rejlik, hogy egy tagállam megkerüli az EK 81. cikk által megkövetelt, *vállalkozások közötti megállapodásra* vonatkozó feltételt. Olyan törvényi rendelkezések tartoznak e csoportba, amelyek tartalom

68 – Lásd az 5. lábjegyzetben hivatkozott Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítélet 15. pontját.

69 – Ezzel kapcsolatban figyelembe kell venni azt, hogy a négy esetcsoport „konszolidációja" csak a 39. lábjegyzetben hivatkozott Van Eycke-ügyben hozott ítélet 16. pontjában, vagyis a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítélet kihirdetését követően történt.

70 – Lásd az 5. lábjegyzetben hivatkozott Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítélet 20. pontját és rendelkező részét.

71 – Hoffman, A.B. – „Anti-competitive State Legislation Condemned under Article 5, 85 and 86 of the EEC Treaty: How Far Should the Court Go after Van Eycke?", *European Court Law Review*, 1990., 17. o. – úgy érzi, hogy egy korábbi ítélettervezetben e kérdést vizsgálták, és igenlő választ adtak rá. Joliet, R. szerint – 61. lábjegyzetben hivatkozott műve, 172. o. – a Bíróság az állami intézkedést főszabály szerint összeegyeztethetetlennek tartotta az EK 10. cikk második bekezdésével, az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel. Henriksen, U.B. azon a véleményen van – 43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 59. és 140. o. –, hogy noha a Bíróság nem válaszolta meg kifejezetten a kérdést, az ítéletből mégis látszik, hogy a Bíróság igenlő választ kívánt adni. Schwarze, J. véleménye szerint – 43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 618. o. – a Bíróság csak felvetette, de nem válaszolta meg a kérdést.

72 – Különösen a 44. lábjegyzetben hivatkozott Meng-ügyben, a 44. lábjegyzetben hivatkozott Ohra Schadeverzekeringen ügyben és a 39. lábjegyzetben hivatkozott Reiff-ügyben hozott ítéletekben nem tűnik számomra úgy, hogy e megközelítést feladták volna. Ezekben az esetekben a Bíróság azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy kiterjeszthető-e a jóhiszemű együttműködési kötelezettség alkalmazási köre az addig tárgyalt eseteken túli további esetekre (az elemzésről lásd Niemeyer, J. 66. lábjegyzetben hivatkozott műve, 725. o.). Itt arról a kérdésről volt szó, hogy a tagállami intézkedések eleve sértik-e az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdését azáltal, hogy olyan versenykorlátozó céllal vagy hatással bírnak, amely hasonló a vállalkozások versenyellenes megállapodásához. A Bíróság továbbá a 39. lábjegyzetben hivatkozott Reiff-ügyben hozott ítélet 22. és azt követő pontjaiban az imént ismertetett vizsgálati mércét alkalmazta, de nem ismerte el a jogsértést, mert véleménye szerint nem valósult meg a döntés magán gazdasági szereplőkre történő átruházása.

73 – Lásd a jelen indítvány 128. és 129. pontját.

nélküli törvényi „héjként” kivonják a magán gazdasági szereplőket az EK 81. cikk hatálya alól. Ezekben az esetekben sérülhet az EK 81. cikk hatékony érvényesülése *(effet utile).* [74]

164. *Harmadszor,* az erre a csoportra vonatkozó szigorú értelemben vett járulékos jelleg mint feltétel ellen szól az is, hogy különben nagyrészt elmaradna az alkalmazás, mivel az állami intézkedés, amely magán gazdasági szereplőkre ruházza a gazdaságot érintő döntések meghozatalának felelősségét, fölöslegessé teszi az EK 81. cikkbe ütköző megállapodást.

165. Összességében tehát abból indulok ki, hogy a jelenlegi esetcsoportban nem követelhető meg az EK 81. cikkel ellentétes vállalkozások közötti megállapodással való szoros kapcsolat.

ii) A magán gazdasági szereplőkre történő delegálás

166. Azt kell tehát megválaszolni, hogy a BPrBG magán gazdasági szereplőkre ruházza-e az árak megállapításának felelősségét. Itt különbséget kell tenni a német és az osztrák könyvek között.

167. *Először is,* azt kell megvizsgálni, hogy az ármegállapítási jogosultság megmaradt-e végső soron maguknál az állami szerveknél. Ebben az esetben nem lehet azt feltételezni, hogy a felelősséget magán gazdasági szereplőkre ruházták. [75] A német kormány ezzel kapcsolatban a megállapított fogyasztói áraknak a – BPrBG 1. §-ával összefüggésben értelmezett 7. §-a szerinti – tartalmi bírósági felülvizsgálatára hivatkozik. Az osztrák kormány a tárgyaláson nem hivatkozott bizonyítékokkal alátámasztottan ilyen tartalmi bírósági felülvizsgálatra. Azonban nem tűnik úgy, hogy e jogszabályok alapján egy bíró *ex officio* eljárhat, ha a fogyasztói árakat a BPrBG által elérni kívánt célokra tekintettel nem megfelelően állapították meg. [76] E feltételek mellett – meglátásom szerint – nem lehet azt feltételezni, hogy végső soron az állami szervek számára lenne fenntartva az árak megállapításának joga.

74 – Számomra meggyőzőnek tűnik (de csak a negyedik esetcsoport vonatkozásában) a C.O. Lenz főtanácsnok 58. lábjegyzetben hivatkozott VVR-ügyben 1986. december 16-án ismertetett indítványának 42. pontjában szereplő megközelítés, mely arra utal, hogy a nemzeti rendelkezés az EK 81. cikk szerinti „megállapodásokat, döntéseket és összehangolt magatartásokat” mint feltételeket pótolván fölöslegessé teszi azokat. Ehhez az kell, hogy egy tagállam a magán gazdasági szereplőket felruházza a versenykörülményeket befolyásoló állami jogosítvánnyal, és a magán gazdasági szereplőknek lehetőségük legyen dönteni a gazdasági viszonyokba történő beavatkozásról. Ez a tagállamoknak az EK 10. cikk második bekezdése alapján megengedett, a versenykörülményekbe történő önálló beavatkozásától való elhatároló kritériumot jelent. E megközelítést Schwarze, J. bírálja (43. lábjegyzetben hivatkozott műve, 621. o.).

75 – Lásd különösen a 39. lábjegyzetben hivatkozott Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft ügyben hozott ítélet 21–22. pontját, a 39. lábjegyzetben hivatkozott Centro Servizi Speditorio ügyben hozott ítélet 27. pontját, a 39. lábjegyzetben hivatkozott Reiff-ügyben hozott ítélet 20–23. pontját és a 231/83. sz. Cullet-ügyben 1985. január 29-én hozott ítélet (EBHT 1985., 305. o.) 17. pontját.

76 – Véleményem szerint ebben rejlik a különbség a 75. lábjegyzetben hivatkozott ítéletekhez képest.

168. Utalni kell *továbbá* arra, hogy a jóhiszemű együttműködési kötelezettség megsértésére tekintettel nem bír döntő jelentőséggel, hogy a magán gazdasági szereplő köteles vagy csupán jogosult-e az árak megállapítására. [77]

169. Tehát jelen esetben azt kell vizsgálni, hogy a BPrBG magán gazdasági szereplőkre ruházta-e az árak megállapításának felelősségét.

170. Az osztrák könyvek esetében a kiadók saját mérlegelésük alapján állapíthatják meg az osztrák fogyasztói árakat. E könyvek tekintetében tehát megvalósul az ármegállapítás felelősségének magán gazdasági szereplőkre történő átruházása.

171. Német könyvek vonatkozásában azonban egyrészről az osztrák fogyasztói árak főszabály szerinti mértékéről szóló *érdemi döntést,* másrészről e fogyasztói árak *megállapítását* két eltérő, különböző piaci szinten működő vállalkozásra ruházzák. Igaz, hogy egy német könyv osztrák fogyasztói árának megállapítását az ausztriai forgalmazásra tekintettel az importőr végzi. Őt azonban főszabály szerint kötik a német fogyasztói árak, aminek következtében a német kiadók döntenek érdemben az osztrák fogyasztói árak mértékéről. A jogosultsággal felruházott magán gazdasági szereplő tehát végső soron a német kiadó. [78]

172. A német kiadó felelősségével szemben kifogásként felhozható lenne, hogy az csak a német fogyasztói árakat állapítja meg, és hogy az osztrák fogyasztói árak ehhez igazodnak. Ebből arra lehetne következtetni, hogy az osztrák fogyasztói árak megállapítása nem a német kiadó felelősségi körébe tartozik, hanem a német fogyasztói ár csupán – a BPrBG előírásai alapján – egy osztrák fogyasztói árat meghatározó tényező. [79]

173. Először is azonban azt kell figyelembe venni, hogy a német kiadó egy Németországban és Ausztriában is forgalmazott könyv vonatkozásában az ausztriai forgalmazás során is érvényesítheti szempontjait, így az ausztriai forgalmazás jelentősége kiadók és könyvek szerint változhat. Azt is tekintetbe kell venni továbbá, hogy a német kiadók kereskedelmi előnyök biztosításával – még ha hátrányokkal is kell számolniuk [80] – képesek az osztrák fogyasztói árak befolyásolására.

77 – Az 54. lábjegyzetben hivatkozott Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet 55. pontja; egyetértőleg lásd Weuster, A., 58. lábjegyzetben hivatkozott műve, 218. o.

78 – Főszabály szerint az import esetében is a kiadótól függ, hogy az importőr biztosít-e a szokásos vételártól eltérő alacsonyabb vételárat.

79 – Lásd a 75. lábjegyzetben hivatkozott Cullet-ügyben hozott ítélet 17. pontját.

80 – Lásd a jelen indítvány 62–65. pontját.

174. Ezzel kapcsolatban egyébként számomra nem az a döntő kérdés, hogy a német kiadó mennyire dönthet szabadon, hanem az, hogy végső soron állami szerv vagy magán gazdasági szereplő kezében van-e az osztrák fogyasztói árak megállapítása. Mivel jelen esetben a német könyvek osztrák fogyasztói árának megállapításáról szóló döntést végső soron német kiadók hozzák meg, úgy vélem, hogy a BPrBG az ármegállapítás felelősségét legalább részben a német kiadókra is átruházza.

175. Végeredményben tehát úgy ítélem meg, hogy az olyan szabályozás, amilyen a BPrBG is, magán gazdasági szereplőkre ruházza a gazdasági szférát érintő intézkedések meghozatalának felelősségét. Ezt támasztja alá a Bíróság Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben kialakított megközelítése is, amelyet fentebb már [81] bemutattam.

iii) A tagállamok kultúra területén gyakorolt hatáskörének figyelembevétele

176. A Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben a Bíróság – miután a versenyellenes megállapodás fölöslegessé tétele miatti kötelezettségszegést burkolt módon főszabály szerint lehetségesnek találta – megállapította, hogy a Közösség nem alakított ki versenypolitikát a tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerek területén. Ebből a Bíróság arra következtetett, hogy az EK 81. cikkel és az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alapján fennálló kötelezettségek a közösségi jog akkori állása szerint nem voltak kellően pontosan meghatározva annak érdekében, hogy a tagállamok számára megtiltsák a könyvek fogyasztói árának versenyével kapcsolatos jogszabályok elfogadását, feltéve azonban, hogy a szóban forgó jogszabályok összhangban vannak az EK-Szerződés egyéb, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseivel. [82]

177. Úgy gondolom, hogy a Bíróság által használt e megfogalmazásban már benne van az összes, a jelen ügy eldöntése szempontjából lényeges elem, az ítélet azonban némi magyarázatot igényel.

178. *Először,* a nemzeti könyvárrögzítő rendszerek területén hiányzó versenypolitikára való utalást úgy kell érteni, hogy az e területre vonatkozó különös közösségi jogi szabályokat – már amennyiben léteznek – figyelembe kell venni. Eddig azonban e terület vonatkozásában nem született különös közösségi jogi szabályozás.

81 – Lásd a jelen indítvány 162. pontját.

82 – Lásd az 5. lábjegyzetben hivatkozott Leclerc-ügyben hozott ítélet 20. pontját.

179. *Másodszor,* ezt az utalást azonban nem szabad úgy értelmezni, hogy a különös szabályok hiánya miatt nem létezik e területen közösségi politika. A vertikális árrögzítés EK 81. cikk szerinti alapvető tilalma ehelyett inkább a Közösség több ágazatra kiterjedő politikájának része, amely alól főszabály szerint a könyvek sem kivételek. [83] Ahogy az ítélkezési gyakorlatból is kitűnik, a Bíróság egyéb területeken akkor is vizsgálja a negyedik esetcsoportot, ha az ágazatra nem alkottak különös szabályokat. [84]

180. *Harmadszor,* igaz az, hogy a tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerekre történő utalás úgy is értelmezhető, hogy a Leclerc kontra Au blé vert ügyben nem érintették az EK 81. cikk alkalmazási körét, mivel hiányzott a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására való alkalmasság. Ez az értelmezés sem túl meggyőző, mivel a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben egy másik tagállamban kiadott könyvek Franciaországba történő importjáról és Franciaországban kiadott könyvek reimportjáról volt szó. A Németországból származó jelentős import alapján jelen ügyben sem tekinthetünk el a határokon átnyúló tényállás vizsgálatától. [85]

181. A vázolt tények ismeretében azt, hogy a Bíróság a tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerek terén a közösségi versenypolitika hiányára utalt, – véleményem szerint – pusztán úgy lehet érteni, hogy a Bíróság az EK 81. cikkel és az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alkalmazásának keretében figyelembe veszi a nemzeti könyvárrögzítő rendszereket mint a tagállamok számára – a kultúra területén – fenntartott hatáskör gyakorlását. [86]

182. E figyelembevételt a következőképpen lehet dogmatikailag alátámasztani. Jelen esetben nem az EK 81. cikk közvetlen alkalmazásáról van szó. Amennyiben a tagállamokat az EK 10. cikk második bekezdése szerinti jóhiszemű együttműködési kötelezettségen túlmenően az EK 81. cikk alapján közvetve is kötelezettségek terhelik, nemcsak az EK 81. cikk célkitűzéseit, hanem a tagállamok kultúra vonatkozásában gyakorolt hatáskörét is figyelembe kell venni. [87]

183. Köztes következtetésként leszögezem, hogy az ítélkezési gyakorlat és a tagállamok – már említett – kulturális hatáskörének szükségszerű figyelembevétele alapján a jelenlegi negyedik esetcsoport főszabály szerint nem alkalmazható a könyvárrögzítő rendszerekre.

83 – Az ilyen kivételt az EK-Szerződésben kifejezetten elő kell írni, lásd a 209/84–213/84. sz., Asjes és társai egyesített ügyekben 1986. április 30-án hozott ítélet (EBHT 1986., 1425. o.) 40. pontját.

84 – Lásd például a 75. lábjegyzetben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

85 – Amennyiben ezzel szemben csak az osztrák könyvek árának rögzítéséről lenne szó, pontosabban meg kellene vizsgálni, hogy ez alkalmas-e a tagállamok közötti kereskedelem érezhető korlátozására. Noha a határokon átlépő jelleg ebben az esetben sem zárható ki teljesen (az ingázók vásárlásai), kétséges a korlátozás érezhető mivolta.

86 – Lásd Weuster, 58. lábjegyzetben hivatkozott műve, 211–224. o.

87 – Ezzel kapcsolatosan lásd Darmon főtanácsnok 5. lábjegyzetben hivatkozott Leclerc-ügyben 1984. október 3-án ismertetett indítványának 19. és 22. pontját, aki indítványában a kultúra vonatkozásában gyakorolt hatáskör figyelembevételének szükségességét többször is kiemelte. Lásd ehhez még Fezer, H.-J., 2. lábjegyzetben hivatkozott műve, 143. o.; Hofmann, T., 49. lábjegyzetben hivatkozott műve, 559. o.

184. Tekintettel kell azonban lenni arra, hogy az ítélkezési gyakorlat e figyelembevételt két feltételre alapította. Tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszer jöhet csak szóba, és a nemzeti szabályozás nem ütközhet az EK-Szerződés egyéb, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseibe.

– Tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerek

185. Elsőként csak tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerek kerülhetnek szóba. A Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletből [88] kitűnik, hogy ezen ítélkezési gyakorlat értelmében akkor is nemzeti könyvárrögzítő rendszerről van szó, ha az másik tagállamból behozott könyvekre vonatkozik. Úgy vélem továbbá, hogy a tagállamok jóhiszemű együttműködési kötelezettségének megsértésére tekintettel nem tehető különbség aközött, hogy az importkönyv fogyasztói árának érdemi megállapítását belföldi importőrök vagy egy másik tagállam kiadói végzik.

186. Jelen esetben azonban az a körülmény, miszerint a német könyvek osztrák fogyasztói ára alapvetően a német fogyasztói árakhoz igazodik, kétséget ébreszt a BPrBG tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerként történő minősítését illetően. Ez azt jelenti, hogy e könyvek osztrák fogyasztói árát nem szükségszerűen az osztrák piac vonatkozásában indokolt szempontok határozzák meg. [89] Eleve komoly kétségeim vannak abban a tekintetben, hogy a BPrBG mennyiben minősíthető a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítélet értelmében tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszernek.

– Az EK-Szerződés egyéb, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezései megsértésének hiánya

187. Másodszor, a Bíróság a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben leszögezte, hogy nem beszélhetünk a jóhiszemű együttműködési kötelezettség megsértéséről, feltéve hogy a könyvárrögzítő rendszert előíró tagállami jogszabályok összhangban vannak az EK-Szerződés egyéb, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseivel. [90] E negatív feltétel pozitívvá alakítása azt jelenti, hogy elképzelhető a jóhiszemű

88 – 5. lábjegyzet.

89 – Lásd a jelen indítvány 173. pontját.

90 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott ítélet 20. pontja.

együttműködési kötelezettség megsértése, ha a nemzeti könyvárrögzítő rendszerek megsértik az áruk szabad mozgására vonatkozó vagy az EK-Szerződésben rögzített egyéb rendelkezéseket. [91]

188. A Bíróság tehát a Leclerc kontra Au blé vert ügyben hozott ítéletben elsőként nem az együttműködési kötelezettség megsértését, majd – erre nemleges választ adva – az áruk szabad mozgásról szóló rendelkezéseket vizsgálta. Az együttműködési kötelezettség megsértését sokkal inkább csak akkor zárja ki a negyedik esetcsoportban, ha a nemzeti könyvárrögzítő rendszer egyéb tekintetben is összeegyeztethető az EK-Szerződés rendelkezéseivel.

189. E feltétel oka véleményem szerint a következő megfontolásból ered. Amint azt fentebb bemutattam, az államilag előírt könyvárrögzítő rendszer a gazdaságot érintő döntések felelősségét magán gazdasági szereplőkre ruházza. A jóhiszemű együttműködési kötelezettség elvének negyedik esetcsoportját ez tehát főszabály szerint sértheti. Itt azonban a nemzeti könyvárrögzítő rendszereket mint a tagállamok kultúra területén gyakorolt hatáskörének kifejeződéseit kell tekinteni. Ez a szemlélet azonban csak akkor indokolt, ha a tagállamok egyébként a közösségi hűség elvét szem előtt tartva jártak el a könyvárrögzítő rendszerek kialakításakor.

91 – Az 5. lábjegyzetben hivatkozott ítélet 20. pontja.

190. Mivel a BPrBG 3. §-ához hasonló előírások sértik az EK 28. cikket, az ítélkezési gyakorlat alapján az osztrák könyvárrögzítő rendszer nem tekinthető a tagállamok kultúra területén gyakorolt hatásköre kifejeződésének.

iv) A levont következtetések

191. Mindent összegezve megállapítom, hogy az a tény, miszerint a kiadókat és az importőröket egy tagállami könyvárrögzítő rendszer felruházza a könyvek fogyasztói ára megállapításának jogosítványával, főszabály szerint nem sérti az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdését, ám jelen esetben olyan speciális körülmények forognak fenn, amelyek alapján feltehető ilyen jogsértés fennállása. [92]

192. E jogsértés jelen esetben lényegében egybeesik az EK 28. cikk megsértésével. Mindazonáltal a német kormány álláspont-

92 – Kisegítő jelleggel még meg lehetne vizsgálni az EK 81. cikk (3) bekezdésének megfelelő alkalmazását. Ez azonban véleményem szerint a jelen esetcsoportban úgy történhet, hogy azt vizsgáljuk, hogy a magán gazdasági szereplőkre ruházott összes elképzelhető döntés kielégíti-e az EK 81. cikk (3) bekezdésében szereplő feltételeket. Az összes elképzelhető döntésre történő kiterjesztés azért indokolt, mert a tagállam ebben az esetcsoportban magán gazdasági szereplőkre ruházza át a felelősséget. Eleve kétségesnek tartom, hogy egy, a más tagállamból származó német nyelvű könyveket hátrányosan megkülönböztető szabályozás elengedhetetlen volna a könyvárrögzítés által kitűzött célok megvalósítása érdekében.

jával szemben nem beszélhetünk egyrészről az EK 28. cikk, másrészről az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése között általános és különös rendelkezés viszonyáról, mivel e rendelkezések eltérő célkitűzéseket követnek.

Ehhez azonban azon feltétel teljesülése szükséges, hogy tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerről legyen szó, és a könyvárrögzítő rendszer rendelkezései ne sértsék a közösségi jogot, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseket. A jelen esetben nem teljesül legalábbis a második feltétel.

V – Összegzés

193. Mindent összevetve arra a következtetésre jutottam, hogy az olyan szabályozás, mint amilyen a BPrBG is, összeegyeztethetetlen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezésekkel. Ezért azt javasolom, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre igenlő, míg a másodikra nemleges választ adjon.

194. Egy államilag előírt könyvárrögzítő rendszer elrendelése továbbá főszabály szerint nem ellentétes az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése szerinti jóhiszemű együttműködési kötelezettséggel a versenyellenes megállapodás feleslegessé tételének esetcsoportjában.

195. Mivel a harmadik kérdést csak az első kérdésre adott nemleges válasz esetére terjesztették elő, javasolom, hogy a Bíróság e kérdést ne válaszolja meg.

196. Amennyiben a harmadik kérdésre választ kell adni, javasolom, hogy a Bíróság a fennálló ítélkezési gyakorlatnak megfelelően azt válaszolja, hogy a közösségi jog jelen állása szerint az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontjával és az EK 81. cikkel összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekezdése alapján a tagállamok számára nem tilos olyan jogszabályok elfogadása, amelyek alapján a könyvek végső értékesítési árát azok kiadóinak vagy importőreinek kell megállapítania, feltéve hogy tisztán nemzeti könyvárrögzítő rendszerről van szó, és ezen jogszabályok összhangban vannak az EK-Szerződés egyéb, különösen az áruk szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseivel.

VI – Végkövetkeztetések

197. A fentiek alapján azt javasolom a Bíróságnak, hogy a nemzeti bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő válaszokat adja:

1. Az EK 28. cikk szerinti behozatali korlátozással azonos hatású intézkedés fogalmát úgy kell értelmezni, hogy abba beletartozik az a tagállami szabályozás, amely szerint a belföldi kiadók és importőrök kötelesek az utolsó eladóra kötelező legkisebb eladási ár megállapítására és közzétételére, ahol az importőr egy másik tagállamban kiadott könyv esetében a kiadó által e másik tagállamra nézve megállapított vagy javasolt fogyasztói árnál alacsonyabb árat (a másik tagállamban érvényes hozzáadottérték-adó levonása és a belföldi hozzáadottérték-adó hozzászámítása mellett) nem állapíthat meg.

   Ez igaz abban az esetben is, ha az ilyen könyv importőre a kiadó által e másik tagállamra nézve megállapított vagy javasolt fogyasztói árnál alacsonyabb árat állapíthat meg azzal a kereskedelmi előnnyel arányosan, amelyet a könyv szokásos vételáraktól eltérő alacsonyabb vételáron történő megvásárlásával ér el.

2. Az EK 28. cikket, az EK 30. cikket és az EK 151. cikket úgy kell értelmezni, hogy az ilyen szabályozás nem igazolható a könyvek mint kulturális javak szerepével, sem a fogyasztók méltányos könyvárakhoz fűződő érdekeivel, sem pedig a könyvkereskedelem üzemgazdasági adottságaival.